

AKTINES

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- «Ω ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΤΑΦΩΝ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ» (Γ.Β.Μ.)..... 97
- ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ (Μιχ. Θ. Μηλίγκου)..... 99
- ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΖΗΣΕΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (Βασ. Κ. Σταθάκη)..... 104
- ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ
(Νίκου 'Αρβανίτη)..... 107
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ! (Πανορμίτη) 121
- ΣΧΟΛΙΑ..... 122
- ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. 'Επικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.)..... 125

ΕΤΟΣ 74ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

ΑΡΙΘ. 720

ΕΥΡΩ 1,50

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητές
των «Ακτίνων»**

Μέ την έναρξη του νέου έτους υπενθυμίζουμε στους φίλους συνεργάτας-συνδρομητές μας, την ανάγκη να ανανεώσουν έγκαιρως τη συνδρομή τους για τό έτος 2011.

Η συνδρομή διά τό 2011 παραμένει ή ίδια ήτοι ΕΥΡΩ 15.

Παρακαλούμε διά την έγκαιρον καταβολήν τής συνδρομής ώστε νά συνεχίζεται τακτικά καί άπρόσκοπτα ή κυκλοφορία των «Ακτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2011

**Έσωτερικού: ΕΥΡΩ 15 - Κύπρου: ΕΥΡΩ 20 -
Έξωτερικού γενικώς: ΕΥΡΩ 30**

Η συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεία μας, 'Αθηνών (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Αγίας Σοφίας 41). Ήμπορεί επίσης νά αποστέλλεται διά ταχυδρομικής έπιταγής είς τό Γραφείον μας των 'Αθηνών (Καρύτση 14 - 105 61 'Αθήνα).

Ειδικώς οί συνδρομηταί μας τής έπαρχίας ήμπορούν νά καταθέτουν την συνδρομή τους, έναντι κανονικής αποδείξεως πληρωμής, είς τούς έθελοντάς αντιπροσώπους ή συνεργάτας μας στίς πόλεις όπου υπάρχουν.

Οί συνδρομηταί μας του έξωτερικού ήμπορούν νά καταθέτουν την συνδρομή τους, είς τόν λογαριασμόν μέ μορφή I.B.A.N. για έμβάσματα τής Eurobank μέ αριθμό: GR 1102602010000940100366081, ή νά την αποστέλουν μέ τραπεζική έπιταγή είς διαταγήν τής «Χριστιανικής Ένώσεως 'Ακτίνων».

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 74ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

Ἀριθ. 720

«Ω ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΤΑΦΩΝ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ»

Ποιός μπορεί νά σταθῇ ἀδιάφορος μπροστά στό πρόβλημα τοῦ θανάτου; Ποιός μπορεί νά πῇ πώς δέν τόν ἀπασχολεῖ καί δέν τόν συγκλονίζει; Τό πρόβλημα αὐτό ἢ τό λύνει κανεῖς ἢ γίνεται ὁ ἐφιάλτης του.

Μερικά γεγονότα εἶναι ἀποκαλυπτικά. Φανερώνουν τό δράμα τῆς ψυχῆς πού ἔχει στενέψει τούς ὀρίζοντες της καί δέν ἀντιμετωπίζει τά μεγάλα προβλήματα μέ τό φῶς τῆς αἰωνιότητος. Μοιάζει μέ οὐρανοδρόμο ἀετό καταδικασμένο νά γυροφέρνῃ σέ μιά αὐλή. Ποιές χαρές νά ζήσῃ μιά ψυχή, ὅταν τῆς λέμε, πώς τό πᾶν τελειώνει σ' ἓνα παγερό τάφο;

Ὁ Ἰταλός συνθέτης Ἰάκωβος Πουτσίνι (1858-1927) ἀγαπήθηκε ὅσο λίγοι ἀπό τόν ἰταλικό λαό γιά τά μελοδράματά του. Χάρη στό μελωδικό του χάρισμα γνώρισε μεγάλες ἐπιτυχίες. Ἡ δόξα τόν κατεδίωκε ἀδιάκοπα. Πάνω στίς ὀπερές του, μέ τά μελωδικά του φτερά, ἀνέβηκε στίς πιό ψηλές κορυφές τῆς φήμης καί τοῦ θριάμβου. Παγκόσμια ἡ ἀναγνώριση. Τί τοῦ ἔλειπε; Τίποτα. Πλούτη, δόξα, ἡδονές, ὅλα στή διάθεσή του. Εἶχε

ὅ,τι καί ὅσα θά μπορούσε νά ἐπιθυμήσῃ ὁ πιό ἀπαιτητικός ἄνθρωπος.

Εἶχε τά πάντα, ἀλλά τίποτα δέν εἶχε. Τοῦ ἔλειπε τό ἓνα. Αὐτό πού ὅταν λείπῃ, λείπουν ὅλα. Τοῦ ἔλειπε ἡ πίστη στόν Θεό καί στήν αἰωνιότητα, στήν ζωή μετά τόν θάνατο. Μέ τήν πίστη αὐτή ἡ ζωή γίνεται ὁμορφη, ἰσορροπημένη, χαρούμενη. Ἀποκτᾶ νόημα καί περιεχόμενο, γιατί δέν στενεύει τούς ὀρίζοντες της. Προεκτείνεται καί ἐπεκτείνεται στήν αἰωνιότητα. Χωρίς αὐτή ἡ ζωή εἶναι ἄδεια. Τό ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, ὅχι σέ μιά δύσκολη στιγμή. Ὅταν ἡ δόξα τοῦ ἔστειλε νά πιό γλυκά της χαμόγελα, νά τί ἔνοιωθε:

«Ἐπιτυχίες; Τί νά τίς κάνῃς, ἀφοῦ ὅπωςδήποτε ἔρχονται τά γηρατιά καί ὁ θάνατος; Θά ἤθελα νά φτιάξω νέες ὀπερές, νά γράψω περισσότερη μουσική, ἀλλά, ἀλίμονο, δέν ἔχω πιά αὐτή τήν δυνατότητα».

Ὑπάρχουν καί τραγικώτερες περιπτώσεις. Ὁ Γάλλος οὐμανιστής Ραμπελαί προτοῦ ἀφήσῃ τήν τελευταία του ἀναπνοή, ἄφηκε καί τήν τελευταία του ἐλπίδα: «Ἄς πέσῃ ἡ αὐλαία. Ἡ παράσταση τελείωσε». Νά περιγρά-

ψη κανείς τό τέλος τοῦ μεγάλου ἀρ-
νητῆ, τοῦ Βολταίρου; «Ένα χέρι μέ
ἀρπάζει καί μέ σέρνει στό δικαστήριο
τοῦ Θεοῦ». Ὁ φιλόσοφος τοῦ ὕλι-
σμου ὁ Hobbes στέκεται μπροστά στόν
θάνατο μέ φόβο, γιατί τόν βλέπει σάν
«τρομερό πῆδημα στό σκοτάδι».

Τί μᾶς λένε ὅλα αὐτά; Χωρίς τήν
πίστη στήν μετά θάνατο ζωή, χωρίς
τήν ἀκλόνητη πίστη στήν ἀνάσταση
τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, χωρίς τό φῶς
πού ἀναπήδησε ἀπό τό κενό μνημεῖο
τοῦ Κυρίου, «ἐλεεινότεροι πάντων
ἀνθρώπων ἐσμέν», ὅπως ἔγραφε ὁ
ἀπόστολος Παῦλος στούς Κορινθίους
(Α΄ Κορινθ. ιε΄ 19). Καί εἶναι φοβε-
ρό νά αἰσθάνεται κανείς δέσμιος τοῦ
θανάτου. Νά τόν φοβάται, γιατί τόν
θεωρεῖ ὡς τόν πιό ἀκαταμάχητο ἐχ-
θρό. Ὑπάρχει πιό μεγάλη δυστυχία;
Μιά τέτοια τοποθέτηση κάνει τήν ζωή
ἀβάσταχτη. Γίνεται πηγή ἀγωνίας.
Ἄν τό πλοῖο τῆς ζωῆς μας πρόκειται
νά συντριβῇ ὀριστικά πάνω στά ἀφι-
λόξενα βράχια τοῦ θανάτου, τί νόημα
ἔχει ἓνα τέτοιο ταξίδι.

Τί ἀντίθεση μέ τό ἥρεμο τέλος τό-
σων ἀγίων πού ζοῦσαν σέ ὁλόκληρη
τήν ζωή τους μέ τήν προσδοκία τῆς
ἀναστάσεως, γι' αὐτό καί ἐκλιναν τό
κεφάλι στό προσκέφαλο τῆς οὐράνιας
ἐλπίδας! Ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος
ἔπεφτε χτυπημένος θανάσιμα ἀπό τίς
πέτρες τοῦ φανατισμοῦ καί τοῦ μί-
σους, ἐνῶ τά χεῖλη ἤρεμα, μέ τήν
χαρά τῆς ἀθανασίας, πρόφεραν τούς
λόγους τῆς πίστεως: «Κύριε Ἰησοῦ,
δέξαι τό πνεῦμα μου». Νά θυμη-
θοῦμε τόν ἅγιο Ἰγνάτιο τόν Θεοφόρο,
τόν γέροντα μέ τήν νεανική ψυχή καί
τό ἀκμαῖο φρόνημα, πού ἀντιμετώ-
πιζε τό μαρτύριο καί τά δόντια τῶν
θηρῶν σάν μύλο πού θά τόν ἄλεθαν,
γιά νά παρουσιασθῇ ὡς ἄρτος καθα-
ρός μπροστά στόν ἀγαπημένο Κύριό

τον; Δέν ἔβλεπε τήν ἐξαφάνιση. Ἐ-
βλεπε τήν μεταμόρφωση καί ἀλλαγή.
Τήν δύση τῆς πρόσκαιρης ζωῆς, θά
τήν διαδεχόταν ἡ ἀνατολή τῆς αἰώ-
νιας: «Καλόν τό δῦσαι ἀπό κόσμου
πρός Θεόν, ἵνα εἰς Αὐτόν ἀνατεί-
λω», πρόφερε στίς τελευταῖες του
στιγμές.

Γιά τόν Χριστιανό ἡ ἀνάσταση εἶ-
ναι ἡ φυσική συνέπεια τῆς πίστεως
στόν Σωτήρα Χριστό καί τήν Ἀνά-
στασή Του. Καί ἡ πίστη αὐτή ἔχει
σάν ἐπακόλουθο τήν περιφρόνηση τοῦ
θανάτου. Στά αὐτιά του ἀντηχεῖ ἡ
διακήρυξη τοῦ Κυρίου: «Ἐγώ εἰμί ἡ
ἀνάσταση καί ἡ ζωή. Ὁ πιστεύων
εἰς ἐμέ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται»
(Ἰωάν. ια΄ 25-26). «Μήπως νομίζεις,
πῶς εἶναι παραμύθια αὐτά; τονίζει ὁ
ιερός Χρυσόστομος. Ἄν εἶσαι Χρι-
στιανός, δέν μπορείς παρά νά πι-
στεύῃς στόν Χριστό. Ἄν πιστεύῃς
στόν Χριστό, δεῖξε τήν πίστη σου μέ
τά ἔργα σου. Πῶς θά τήν δείξης; Ἄν
περιφρονῇς καί δέν φοβάσαι τόν θά-
νατο. Εἶναι καί αὐτό ἓνα σημεῖο πού
διαφέρουμε ἀπό τούς ἀπίστους. Ἐ-
κεῖνοι μέ τό δίκιο τους φοβοῦνται
τόν θάνατο, ἀφοῦ ζοῦν χωρίς τήν
ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Ἐσύ ὁμως,
πού πιστεύεις στήν ἄλλη ζωή, πῶς
νά σέ δικαιολογήσῃ κανείς, ὅταν πι-
στεύῃς στήν ἀνάσταση καί φοβάσαι
τόν θάνατο σάν ἐκείνους πού δέν
πιστεύουν στήν ἀνάσταση;».

Ὁ ἄδειος τάφος τοῦ Χριστοῦ ἔγινε
τό ἀνεξάντλητο κεφαλάρι θείας ζωῆς
καί ἀθανασίας; «Ἦ τάφος ἀθανασίας
χωρίον! Ἦ τάφος ἀναστάσεως ἐργα-
στήριον! Ἦ τάφος τῶν τάφων κατά-
λυσις! Ἦ τάφος ἐν ᾧ θάνατος τοῦ
εἶναι θάνατος παύεται! Ἦ τάφος ἐν
ᾧ ζωή φύεται πέρας οὐκ ἔχουσα!»,
ἀναφωνεῖ καί ὁ Μ. Ἀθανάσιος.

Γ.Β.Μ.

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

«Νά αγαπάμε τήν όμορφιά τής 'Επιστήμης,
μά καί τήν όμορφιά τοῦ Θεοῦ».

Alexis Carrel

Μεταξύ τῆς ἀρχῆς καί τοῦ τέλους τῆς φυσικῆς μας ὑπάρξεως, καθένας βρίσκεται σέ μιᾶ πραγματικότητα, πού κλείνει μέσα της μερικές ἔννοιες, πολύ στενά συνυφασμένες μέ τή ζωή. Αὐτές οἱ ἔννοιες εἶναι ἡ ὑγεία, ἡ ἀρρώστεια, τό πνεῦμα, ἡ πίστις, ἡ ἁμαρτία, ὁ θάνατος. Ὁ γιατρός, καθώς κρατάει τό σημαντικώτερο μερίδιο γιά τήν παροχή προστασίας στήν ἀνθρώπινη ζωή, βρίσκεται ἀντιμέτωπος μ' αὐτές τίς ἔννοιες καί, ὅσο νά φαίνεται παράτολμο, καλεῖται νά πάρει «θέση» ἀπέναντί τους. Στό κείμενο αὐτό, τό ἐνδιαφέρον μας ἐστιάζεται στήν **ὑγεία** καί στό **πνεῦμα** καί καταβάλλεται προσπάθεια νά φανεῖ ὅτι, στόν ἐσωτερικό σύνδεσμο αὐτῶν τῶν ἐννοιῶν συναντῶνται ἡ ἐπιστημονική γνώση μέ τό λόγο τοῦ Θεοῦ καί ἐναρμονίζεται, ἀπόλυτα, ἡ ἱατρική ἀποψη μέ τή χριστιανική πίστις.

Ἀσφαλῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν, ἀλλά δέν ἐκτιμοῦν ὅλοι τό ἴδιο, τήν ἀξία τοῦ δώρου πού λέγεται ὑγεία, μέ τόν πλήρη ἐπιστημονικό ὀρισμό της καί τή βαθύτερη σημασία της. Εἶναι κάπως λιγώτεροι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, πού μποροῦν νά συ-

νειδητοποιήσουν τή θετική συσχέτιση τῆς πνευματικῆς ζωῆς πρός τήν ὑγεία. Καί σίγουρα εἶναι ἀκόμη πιά λίγοι ἐκεῖνοι, πού ἔχουν τήν ἱκανότητα νά ἀναλογιστοῦν τήν ἐπίδραση μιᾶς ἀποπνευματωμένης ζωῆς στήν ὑποβάθμιση ἢ καί τήν ἀπώλεια τῆς ὑγείας.

Ζοῦμε σέ μιᾶ ἐποχή πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν παρουσία συγχύσεως σέ πολλά θέματα τῆς ζωῆς. Σύγχυση παρατηρεῖται ἀκόμη καί σέ βιοϊατρικά ζητήματα, ἔτσι ὥστε νά δημιουργοῦνται, στόν κόσμο, ἀμφιβολίες, ἀντιρρήσεις, ἠθικά διλήμματα. Κάθε ἄτομο —**σκεπτόμενος ἄνθρωπος**— ἐνδιαφέρεται ὅπωςδήποτε γιά τήν ὑγεία. Καθώς βιώνει ὁμως μέσα σέ μιᾶ σύγχρονη κοινωνία, συναντάει τίς ποικίλες διχογνωμίες, τίς ἀντιθέσεις, τά ἐρωτηματικά γύρω ἀπό τήν ὑγεία, γι' αὐτό καί ἀναζητάει μιᾶ ὑπεύθυνη ἀπάντηση.

Τόν ἀπαντητικό λόγο ἔχει, κυρίως, ὁ γιατρός, ἀλλά καί ἄλλοι ἀσχολούμενοι μέ τά τῶν ἐπιστημῶν ὑγείας. Σήμερα ἀκοῦμε συνεχῶς, σχεδόν «καταπιεστικά», γιά τήν ἀναγκαιότητα «Ἀγωγῆς τῆς Ὑγείας», δηλαδή μιᾶς ὑγειονομικῆς πληροφρορήσεως, σέ ἐπί-

πεδο ατόμου και ομάδος⁽¹⁾. Η πληροφόρηση αυτή δεν διαφωτίζει μόνο τη βιοφυσική όψη του ανθρώπου, αλλά απευθύνεται στο ανθρώπινο όλον, αφού ο άνθρωπος και επιστημονικά πλέον αντιμετωπίζεται ως βιοψυχοκοινωνικό και πνευματικό όν. Σήμερα μιλούν για τον άνθρωπο και με τον όρο **Πρόσωπον**, που σημαίνει ότι, ο άνθρωπος είναι, οντολογικώς, «ολότητα σώματος - ψυχής - πνεύματος» είναι «είκόνα Θεού»⁽²⁾.

Αφού λοιπόν στίς μέρες μας ο ιατρικός στοχασμός αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο «**ολικά**», ή αγωγή υγείας σχεδιάζεται όχι μόνο με στόχους βιοφυσικούς, αλλά και με στόχους πνευματικούς και κοινωνικούς. Μόνο με μία έμβάθυνση στή γνώση σώματος, ψυχής, πνεύματος, συνθηκών διαβίωσης και τρόπου συμβίωσης οδηγούμαστε στήν κατάκτηση της αληθινής υγείας. Και αληθινή υγεία, κατά τον P. Tournier, σημαίνει να ξη κανείς σύμφωνα με τό σχέδιο του Θεού, για τή ζωή του καθενός. Τό να πούμε ένα «Ναί» σ' αυτό τό σχέδιο, είναι βασικό στοιχείο για τήν υγεία μας, τονίζει αυτός ο «βαθεία άνθρωπος» γιατρός Paul Tournier⁽³⁾.

Δυστυχώς, στήν καθημερινότητα τής ζωής, παρά τά επιστημονικά λεγόμενα, εξακολουθεϊ, πρακτικώς, να υπάρχει άμφοισβήτηση, ή όποία κάποτε άγγίζει τά όρια του παραλόγου. Άμφοισβητείται ότι, ή πνευματική ζωή

του ανθρώπου, που έχει ένα θρησκευτικό «πιστεύω», δεν συμβιβάζεται με βιοψυχικές «ανάγκες» του και έμποδίζει τή φυσιολογική - φυσική κατάσταση του. Επί πλέον διαδίδεται ότι, κάθε πνευματική αντίληψη για τή ζωή, σήμερα, είναι αναχρονιστική και άνάξια προσοχής, πιθανότατα είναι νοοτροπία... κατά τής υγείας! Φθάνουν στο σημείο να υποστηρίζουν, μερικοί, ότι τό «θρησκευτικό βίωμα είναι τίς πιο πολλές φορές έκφραση μιās ψυχοπνευματικής κρίσεως», άρα υποδηλώνει άρρωστημένη κατάσταση.

Άς δούμε, λοιπόν, ποιά είναι ή αλήθεια, μέσα από τήν ίδια τή ζωή των ατόμων και του κοινωνικού συνόλου και μέσα από τίς Έπιστήμες τής Υγείας, σχετικά με τή ζωή του ανθρώπου, που έχει έπαφή με τό πνεύμα και ύπακούει στίς ήθικές έπιταγές.

Πρίν προχωρήσουμε, αναλυτικά, πρέπει να δούμε πώς προσδιορίζεται, από τούς άρμόδιους, ή **υγεία**. Ό διάσημος ιατροβιολόγος A. Carrel (βραβείο Νόμπελ βιολογίας) λέει πώς «υγεία είναι κάτι παραπάνω από τήν άπουσία άρρώστειας και άναπηρίας». Και ό Παγκόσμιος Όργανισμός Υγείας, από τό 1948, όρίζει τήν υγεία ως «κατάσταση πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας».

Η υγεία, λοιπόν, σύμφωνα και με τήν επιστημονική σύγχρονη αντίληψη, είναι μιá άνθηση από σωματικής, πνευματικής και κοινωνικής απόψεως και, συνεπώς, ή προφύλαξη της σημαίνει όρθή βίωση σε όλες τίς δια-

(1) Ιατρική, 53:371, 1988.

(2) Άκτινες, 54:161-223, 1991.

(3) Μιχ. Θ. Μηλίγκου: «Ο Paul Tournier και ή Ιατρική τής Προσωπικότητας», Αθήνα, 1989.

στάσεις της. Όρθη βίωση, σέ όλες τίς διατάσεις, μπορεί νά ἐπιτευχθεῖ, μόνο, ἀπό ἄτομα πού δέχονται πνευματική θεώρηση τῆς ζωῆς.

Ἡ πνευματική ζωή καί ἡ θρησκευτική πίστη θεωροῦνται οἱ σημαντικοί παράγοντες, πού συντελοῦν στήν προστασία —προαγωγή τῆς ὑγείας ἀφ' ἐνός καί στήν πρόληψη— θεραπεία τῆς νόσου ἀφ' ἐτέρου. Μιά ζωή πού «βηματοδοτεῖται» ἀπό τό Θεό, ἔχει δύναμη, ἔχει ποιότητα, ἔχει τήν **πληρότητα** καί στήν ὑγεία.

* * *

Στά τελευταῖα χρόνια μεγάλο μέρος ἀπό τήν ἱατρική δραστηριότητα ἀφιερώνεται γιά ἀγωγή ὑγείας, πού θίξαμε πῶς πάνω. Χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός ὅτι, στίς ΗΠΑ ἀφιερώνονται, στήν τηλεόραση, 4-5 λεπτά κάθε μιά ὥρα, γιά ἐνημέρωση τοῦ πληθυσμοῦ σέ θέματα ὑγείας. Στόχος αὐτῆς τῆς ἐνημερώσεως εἶναι πῶς νά ἀποκτήσουν οἱ ἄνθρωποι τόν **κατάλληλο «τρόπο ζωῆς»** (lifestyle) ὥστε νά μποροῦν νά προλαμβάνουν, ὅσο τό δυνατόν, νοσήματα φθορᾶς, αὐτά πού ἐξοντώνουν ὅλο καί περισσότερο νέα ἄτομα. Καί τέτοια νοσήματα εἶναι, κυρίως, ἡ ἀθηροσκλήρωση, οἱ καρδιαγγειακές βλάβες, οἱ ἐκφυλιστικές ἀλλοιώσεις, οἱ κακοήθειες ἐπεξεργασίες, οἱ ψυχικές διαταραχές, τά σεξουαλικῶς μεταδιδόμενα νοσήματα (πού ὅλο καί νεώτερα ἐρχονται στό προσκήνιο), οἱ τοξικομανίες κ.ἄ. Γιά τά νοσήματα αὐτά ὑπάρχει ἀτομική εὐθύνη.

Σ' αὐτό τό σημεῖο πρέπει νά προστεθοῦν καί οἱ ἀπώλειες ὑγείας καί

ζωῆς ἀπό τόν «πολιτισμό τοῦ τροχοῦ». Τό θέμα αὐτό ἔχει πάρει μεγάλες διαστάσεις καί παρουσιάζει μιᾶ δύσκολη ἱατροκοινωνική θεώρηση. Τά «τροχαῖα» ἀποτελοῦν τήν κυρία αἰτία θανάτου ἀτόμων, ἡλικίας γύρω στά εἴκοσι χρόνια. Ἐνοχοποιητικό στοιχεῖο γιά τό φαινόμενο αὐτό θεωρεῖται ἡ ἄφρονη χρήση τοῦ τροχοῦ (λόγω οἰνοπνευματοποσίας, τολμηρῆς ὁδηγήσεως, μή τηρήσεως μέτρων ἀσφαλείας) ἀπό ἄτομα νέας ἡλικίας καί ψυχοκοινωνικά ἀσταθῆ. Σέ ἱατρικό περιοδικό⁽⁴⁾ ἀνεγράφη ὅτι, ὁμάδα νέων ὄχι μόνο ἀρνιότανε τή χρήση κράνους, ἀλλά διοργάνωσε ἐκδήλωση, σέ χῶρο ἐπαρχιακοῦ πανεπιστημίου, μέ αἴτημα τήν κατάργηση(!) τοῦ μέτρου ἀσφαλείας, αἴτημα, πού κατά τήν ἀποψη τοῦ περιοδικοῦ, ἦταν παράλογο καί ἀντικοινωνικό.

Ἡ ἀγωγή ὑγείας περιλαμβάνει συγκεκριμένες ὁδηγίες ὑγιεινῆς καί συμπεριφορᾶς ζωῆς γιά τά δύο φύλα καί γιά ὅλες τίς ἡλικίες τους. Ἰδιαίτερα ὁμως στρέφεται πρὸς τόν παιδικό καί νεανικό πληθυσμό, ἐπειδή σ' αὐτές τίς ἡλικίες ἀποφασίζονται «τρόποι καί ἔξεις τοῦ ζῆν».

Ἀνέκαθεν, ἡ συμβουλευτική ἱατρική ἀφοροῦσε σέ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς: διατροφή, ἀναπαραγωγή, ἐργασία, ἀνάπαυση, ψυχαγωγία, διαπροσωπικές σχέσεις, συναισθηματικές λειτουργίες, ἠθική πειθαρχία κ.λπ. Ἀπό τή σωστή χρήση αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς ἐξαρτᾶται ἡ **καθόλου** ὑγεία. Ἰδιαίτερα τήν ἠθική

(4) Ἱατρική, 57:156, 1990.

πειθαρχία τόνιζαν οί γιατροί τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλά καί σύγχρονοι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι τῆς ἱατρικῆς τὴν συνιστοῦν.

Ὅλα ὅσα, **ἐπιστημονικά**, τονίζονται γιὰ μιὰ ὑγεία, πού θά προσφέρει ζωὴ ποιότητος, ταιριάζουν μέ ἐκεῖνα πού δείχνει ἡ χριστιανικὴ βιοθεωρία. Τό φέρεσιμο ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, πού ξυπνάει μέ τὴ σκέψη τοῦ Θεοῦ καί πλαγιάζει νά κοιμηθεῖ ἐπικοινωνώντας μαζί Του, εἶναι σιγουριά γιὰ τὴν ὑγεία. Τό πνεῦμα, στή ζωὴ ἀποτελεῖ αὐθεντικὴ ἀναγεννητικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις καί γιὰ ὅλες τίς καταστάσεις του.

Γιατροί καί ἐξομολόγοι —πνευματικοί πατέρες— ἔχουν τό προνόμιο νά γνωρίζουν, σέ βάθος καί πλάτος, τοὺς ἀνθρώπους μέ τοὺς ὁποίους «συνδιαλέγονται». Καθὼς τό ἔργο καί τῶν μὲν καί τῶν δέ εἶναι νά προχωροῦν σέ «ψυχικὸ σκάλισμα», μποροῦν νά ἀναγνωρίζουν τόν ὅλο ἄνθρωπο, **τί εἶδους** εἶναι, **τί πιστεύω** ἔχει καί συνεπῶς μποροῦν νά διαπιστώνουν τὴν καθόλου ὑγεία του, σέ σχέση μέ κάποιες πνευματικὲς σταθερές του.

* * *

Προτοῦ ἡ σύγχρονη ἱατρικὴ φτάσει στίς διαπιστώσεις θετικῆς συσχέτισης τῆς «πειθαρχημένης» ζωῆς πρὸς τὴν καλύτερη ὑγεία καί τὴ μικρότερη νόσηση, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἦταν καθοριστικός. Ἰδιαίτερος ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία —ἡ πιὸ φιλόανθρωπη διδασχὴ— γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων μοιάζει νά εἶναι «κώδικας» σύγχρονης Ὑγιεινῆς, Προληπτικῆς Ἰατρικῆς, Κοινωνικῆς Ἰατρικῆς.

Ὅσοι ἄνθρωποι ζοῦν «κατὰ Θεόν» ἐνσυνείδητα, εἰλικρινά καί ἰσόρροπα, ὄχι «μέ τό ἓνα πόδι στό νευρωτικὸ ψυχικὸ τοὺς κόσμο καί μέ τό ἄλλο στή σανίδα σωτηρίας πού λέγεται Ἐκκλησία», μέ ἄλλα λόγια, ὅσοι ἄνθρωποι βιώνουν τὴν Πίστη λογικά καί ἐλεύθερα, ὄχι σάν μηχανισμό ἀμύνης, ἢ σάν «μηχανισμό διαφυγῆς», αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διαπιστώνουν, σέ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς τους, ὅτι ἔχουν ὅπλα ἀμύνης. Τό θρησκευτικὸ τους «πιστεύω» τοὺς βοηθάει νά ἀποφεύγουν ἀνθυγιεινὲς συνήθειες, νά γλυτώνουν ἀπὸ πάθη καί ἐλαττώματα πού ἐπηρεάζουν τό σῶμα καί τὴν ψυχὴ, μέ ἀποτέλεσμα νά αἰσθάνονται περισσότερο καί καλύτερα προφυλαγμένοι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ὑγείας.

Ἕνας πειθαρχημένος τρόπος ζωῆς, γιὰ μιὰ πιὸ στέρεη ὑγεία, πρέπει νά ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς... κούνιας. Ἔτσι θεμελιώνεται γερά καί ἀντέχει ἰσόβια. Ἄν καί εἶναι παραδεκτό πὼς καλὲς ἢ κακὲς συνήθειες, πού μαθαίνονται στή μικρὴ ἡλικία, παραμένουν καί ὡς τὰ γηρατειά, δέν ἀποκλείεται ἡ ἐξαίρεση. Ἰδιαίτερα σημειώνω τὴν παρατήρηση, τῆς κλινικῆς ἱατρικῆς, κατὰ τὴν ὁποία, μέ κατάλληλη ἄσκηση καί συνεχῆ προσπάθεια, μπορεῖ καί ὁ ἐνήλικος νά τροποποιήσει παλιὰ κακὰ συνήθειες καί νά ἀποκτήσει νέα, καλὴ συμπεριφορὰ ζωῆς, εὐεργετικὴ γιὰ τὴν ὑγεία⁽⁵⁾.

Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ ἐλεύθερη καί εἰλικρινῆ, σοβαρὴ καί ὑπεύ-

(5) Καρδιολογικά Θέματα – Διαλέξεις Ἱπποκράτειου, Ἀθήνα, 1988, (Συντονιστής: Καθηγητὴς Π. Τούτουζας).

θυνη συζήτηση, γύρω από τήν αγωγή υγείας της νεολαίας. Μιά αγωγή υγείας σέ όλες τίς διαστάσεις της. Ἡ υγεία ἔχει νόμους καί κανόνες δικούς της, πού δέν εἶναι μόνο οἱ φυσικοχημικοί ὅροι ζωῆς, εἶναι καί οἱ ἠθικο-πνευματικές ἐπιταγές, εἶναι καί οἱ ψυχοκοινωνικές συνθῆκες. Ὅσο ἓνα ἄτομο, ἀπό τά μικρά του χρόνια, μαθαίνει πόσο βαθειά πρέπει νά ἐκτιμᾷ τήν υγεία του, τόσο καλύτερα προσπαθεῖ νά τήν κατακτήσει. Ἐχει δηλωθεῖ ἀπό ὑπεύθυνους καθηγητές τῆς Ἱατρικῆς ὅτι «ὑπάρχει ἀνάγκη διδασκαλίας, στά σχολεῖα, γιά τόν ἄνθρωπο ὡς ὄντότητος πού ἔχει πνεῦμα καί ψυχή, γιά ἀνθρώπινη συμπεριφορά, γιά τήν προσπάθεια δημιουργίας ἑνός καλύτερου κόσμου» (Σ. Δοξιάδης).

Πρέπει νά γίνει συνείδηση ὅλων μας, ὅτι, ἡ υγεία εἶναι «τό μέσον τό ὁποῖο διατελεῖ σέ στενότερη συνάφεια μέ τά ἀληθινά ἀγαθὰ τοῦ ἀνθρώπου, τήν ψυχή καί τό πνεῦμα». Ἐπίσης πρέπει νά ἀναγνωρίσουμε ὅλοι ὅτι ἡ θρησκευτικότητα, «πού ἀποτελεῖ λειτουργικό στοιχεῖο ζωῆς καί εἶναι μιᾶ δεύτερη φύση τοῦ ἀνθρώπου», βοηθάει τά ἄτομα ὥστε νά δημιουργήσουν ὅλες τίς θεωρητικές καί πρακτικές προϋποθέσεις γιά μιᾶ γερῆ θεμελίωση τῆς υγείας. Ὁ καθηγητής-ἀκαδημαϊκός Ν. Μασσανιώτης γράφει στήν «Παιδιατρική» του: «Οὐδέν μέσον ἀποτελεσματικώτερον τῆς θρησκείας διά τήν μετάγγισιν εἰς τήν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ τῶν βασικῶν ἠθικῶν ἀξιῶν». Συνεπῶς, ἀπό τήν παιδική ἡλικία, μέ τήν καλλιέργεια τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος πετυχαί-

νουμε τήν ἀνάπτυξη μιᾶς πνευματικῆς ἀντιλήψεως γιά τή ζωὴ καί τόν τονισμό τῶν ἀνωτέρων ἐφέσεων τοῦ ἀνθρώπου, πετυχαίνουμε τό συντονισμό τοῦ ἀνθρώπου στό «ρυθμό τοῦ Θεοῦ», στοιχεῖα πού χαρίζουν τήν ψυχική υγεία, ἡ ὁποία βοηθάει στήν ὁμαλή φυσική καί διανοητική ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου. Στήν ἐποχὴ μας εἴμαστε βέβαιοι, ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ὅτι χωρίς ψυχοπνευματική ἀρμονία οὔτε σωματική, οὔτε κοινωνική εὐεξία μπορεῖ νά ὑπάρξει.

Ὁ Ρ. Tournier, ὁ θεμελιωτὴς τῆς «Ἱατρικῆς τοῦ Προσώπου» (πνευματικο-ψυχο-σωματικὴ ἱατρική), πίστευε ἀκράδαντα καί διεκήρυττε πῶς ὁ Θεός εἶναι τό στήριγμά μας, ἄνευ ὧρων, πάντοτε παρὼν καί πάντοτε διαθέσιμος σέ ὅλα τά θέματα τῆς ζωῆς μας, συνεπῶς καί στό θέμα τῆς υγείας μας. Ὁ Θεός, διά τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἀναγνωρίζει τήν υγεία «βέλτιον παντός χρυσοῦ», ὁ Ἰδιος προσφέρει τίς δυνατότητες γιά τή διατήρησή της, χρησιμοποιώντας τοὺς γιατροὺς, ἀλλὰ καί τά πνευματικά μέσα (προσευχή, πίστη).

Ὁ ἀείμνηστος Α. Τσιριντάντης, καθηγητὴς Νομικῆς καί ἀναγνωρισμένος διανοητὴς, ἔλεγε: «Ὅσο πιό πολύ στρέφουμε τό βλέμμα μας πρὸς τόν Οὐρανόν, τόσο καλύτερη συμπεριφορά ἔχουμε, ἄρα λιγότερη νόσηση ἔχουμε». Ἀντίθετα ὅσο ὁ ἄνθρωπος δέν λογαριάζει Θεό, τόσο ἄτακτη ζωὴ κάνει καί συνεπῶς, γλιστρεῖ πιό εὐκολὰ στήν ποικίλη νόσηση.

MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ,
Καρδιολόγος Διδάκτωρ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Συνεχίζεται)

ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΖΗΣΕΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Στους χρόνους τούς όποιους διανύουμε ή άνθρωπότητα τών έπτά δισεκατομυριών ατόμων ζεί καταστάσεις έν πολλοίς καινοφανείς, πράγμα τό όποιον δυσκολεύει μία όλιστική έκτίμηση τής πραγματικότητας και άκόμη περισσότερο άσφαλείς προβλέψεις, για τά μελλοντικά βήματα.

Καί ή δυσκολία αύτή έπικεντρώνεται κυρίως στίς άντιφατικές έκτιμήσεις του παρόντος (άλλοτε αισιόδοξες και άλλοτε καταστροφολογικές) και στήν έλλειψη κοινώ άποδεκτών κριτηρίων για μία προσέγγιση άπόψεων για τό μέλλον.

Μία γενική έντύπωση κοινώς έπιναλαμβανόμενη είναι ή πορεία προς τήν παγκοσμιοποίηση. Κυρίαρχος σχεδιασμός, μέ άγνωστες έν πολλοίς τίς έστίες άπό τίς όποιες τό φαινόμενον αυτό μεθοδεύεται, ή όμογενοποίηση τών πολιτιστικών ένδιαφερόντων και τών άναπτυξιακών προγραμμάτων, ώστε νά φθάσουμε στό σχήμα στήν ποιότητα, στίς έκφράσεις ενός **παγκοσμιοποιημένου** πολιτιστικού μορφώματος, τό όποιον θά καλύψει τήν οίκουμένη χώρα και θά τυποποιήση τήν καθημερινότητα.

Μέσα στήν πολύβηη τύρβη τής σύγχρονης ζωής και στήν πολυπλοκότητα τών έμφανών και μυστικών μηχανισμών, ή άναζήτηση τών κέντρων και

τών όδηγών τής παγκοσμιοποιημένης όμοιομορφίας καθώς και τών μέτρων για τήν έκτίμηση τής αξίας του έγχειρήματος είναι δυσερής. Όστόσο ή έξάπλωση τής προπαγάνδας στά τέσσαρα σημεία του όρίζοντος καλλιιεργεί τήν έλπίδα (ουσιαστική ή πλαστή) για μία καλύτερη ζωή και έπιστρατεύει άτομα και λαούς στόν κοινόν μόχθο.

Όραμα και μόχθος δίχως στιγμές διαλείμματος γράφουν τήν σύγχρονη ιστορία τής παγκοσμιοποιημένης πολιτιστικής εξέλισεως. Πολιτικές έξουσίες, ομάδες μελετών μέ άκοίμητη δραστηριότητα, συνεργεία τεχνολόγων μέ πλατειά γνώση και πείρα συναγωγίζονται ή και άντανγωνίζονται για νά χαράξουν νέους όρίζοντες.

Άποδέκτες τών πολλαπλών και άκρως έντυπωσιακών έπιστημονικών έπιτευγμάτων τό μεγάλο πλήθος τών ανθρώπων του καιρού μας άπολαμβάνει τά άγαθά του τεχνικού πολιτισμού μέ μία διάθεση άναγνωρίσεως τής βαρύτητας του παραγωγικού έργου τών δημιουργών των. Παρ' όλα αυτά τά ευχάριστα κατ' άρχήν έπιτεύγματα τής τεχνολογίας, γεννοϋν αυτά μέ τήν σειρά του έναν άντίστοιχο προβληματισμό, ό όποιος προκαλεί αισθήματα άνησυχίας και διατυπώνονται σχετικά έρωτηματικά.

Ἡ μετοχή στά ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας ἀπό τίς εὐρύτερες μάζες τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν τελεῖ ὑπὸ τὴν αἵρεση τῆς ἀντιμετωπίσεως ἐνός ἀπὸ τὰ κρίσιμα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ προβλεπόμενη μελλοντικά ἀνεπάρκεια τῶν ἐνεργειακῶν ἀποθεμάτων τῆς Γῆς γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του.

Σέ ὁμιλία του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (4 Μαΐου 2010) τὸ μέλος αὐτῆς ὁ καθηγητὴς κ. Λουκάς Χριστοφόρου μέ θέμα: «Ἐνέργεια καὶ πολιτισμός» εἶπε:

«Ἡ ἐνέργεια εἶναι βασικός παράγων στὴν κατανόηση τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀνθρώπου στό περιβάλλον. Ἡ παγκόσμια κλιματική ἀλλαγὴ εἶναι οὐσιαστικά παγκόσμια ἐνεργειακὴ ἀλλαγὴ. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ παραγωγή καὶ ἡ χρῆση τῆς ἐνέργειας εὐθύνονται γιὰ περισσότερο ἀπὸ τὸ 60% τῶν παγκοσμίων ἐκπομπῶν ἀερίων τοῦ θερμοκηπίου. Οἱ συνέπειες αὐτές δείχνουν ὅτι ὑπάρχουν περιοριστικά ὄρια στὴν ποσότητα ἐνέργειας, τὴν ὁποίαν μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τίς παρούσες πηγές αὐτῆς καὶ κατὰ συνέπεια δυσκολίες στὴν ἐξασφάλιση τῆς βιωσιμότητος τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ὅταν μάλιστα ἡ κατανάλωση ἀφορᾷ κυρίως μόνον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Οἱ συνέπειες αὐτές θὰ ἐπιδεινωθοῦν ἀκόμη περισσότερο στό μέλλον, διότι ἡ κατανάλωση τῆς ἐνέργειας, προβλέπεται νὰ συνεχίσει τὴν ἀνοδική της πορεία

κυρίως λόγω τῶν ἀναγκῶν τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξη χωρῶν».

«Διερωτᾶται λοιπὸν κανεὶς γιὰ πόσο ἀκόμη χρονικὸ διάστημα θὰ συνεχίσει ἡ αὕξηση τῆς καταναλώσεως τῆς ἐνέργειας καὶ τῆς πολυπλοκότητος τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ προτοῦ αὐτὸς καταστεῖ ἀσταθὴς καὶ ἐπομένως μὴ βιώσιμος; Ἄν ἡ κατανάλωση τῆς ἐνεργείας καὶ ἡ πολυπλοκότης τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἶναι καθοριστικοὶ παράγοντες προόδου τῆς κοινωνίας, μέχρι πότε οἱ παράγοντες αὐτοὶ μπορεῖ νὰ αὐξάνουν καὶ ἡ σημερινὴ τεχνολογικὴ κοινωνία νὰ διατηρεῖ τὴν σταθερότητά της; Πολύπλοκα συστήματα πού δέν ἔχουν ἄλλη ἐπιλογή, παρὰ νὰ συνεχίζουν νὰ αὐξάνουν, τελικὰ καταρρέουν.

Ὡθεῖται ἔτσι κανεὶς στό συμπέρασμα, ὅτι ἡ βιωσιμότητα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ κινδυνεύει, χωρὶς τὴν ἐξεύρεση καὶ νέων τεράστιων ποσοτήτων ἐνέργειας. Τὰ ὀρυκτά καύσιμα δέν εἶναι ἀνανεώσιμα καὶ ἡ Γῆ εἶναι περιορισμένη σέ ἔκταση καὶ εὐάλωτη. Συγκεκριμένα οἱ περιβαντολογικὲς καὶ κλιματικὲς συνέπειες αὐτῆς τῆς τεράστιας κλίμακας χρήσεως ὀρυκτῶν καυσίμων ἀπὸ τὴν Κίνα εἶναι ἀνησυχητικές, ἂν μάλιστα ἡ Κίνα ἐμμένει στὸν ἰσχυρισμό της ὅτι πρέπει πρῶτα νὰ ἀναπτυχθεῖ τεχνολογικά καὶ ὥστε νὰ προβεῖ στὸν καθαρισμὸν τῆς ἐνεργειακῆς της βιομηχανίας».

Ἡ βασικὴ πρόκληση συνιστᾶται ἐπομένως στό πῶς νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἀποτελεσματικά οἱ τεράστιες ἀνάγκες σέ ἐνέργεια τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξη χω-

ρῶν, χωρίς νά τεθεῖ σέ μεγαλύτερο κίνδυνο ἢ υἰεία τοῦ πλανήτη καί ἡ βιωσιμότητα τοῦ πολιτισμοῦ».

Ἵπό τίς σημερινές προϋποθέσεις τό σύνολον τοῦ ἐνεργειακοῦ προβλήματος, σέ προοπτική χρόνου εἶναι ἕνα σοβαρό πρόβλημα χωρίς ὁρατή συγκριμένη λύση, μέ μόνη τήν ἐλπίδα στήν ἐφευρετική ἱκανότητα τῆς ἀνθρώπινης διανοίας προκειμένου νά καταστήσει σέ περισσότερο δυνατόν βαθμόν πλέον ἱκανοποιητική τήν ἐκμετάλλευση τῶν ἀνανεωσίμων πηγῶν ἐνεργείας, καθώς καί μέ ἄλλες μὴ προβλεπόμενες πρὸς τό παρόν τεχνικές λύσεις.

Ἐνα ἄλλο ἐρώτημα τό ὅποῖον προκύπτει ἀπό τήν ἐκτίμηση τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως εἶναι «κατά πόσον συνδέεται ἡ ἀνάπτυξη τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ ἀπό τήν ὅλη κατάσταση τοῦ ὑλικοῦ παράγοντα. Μπορεῖ ὁ Κάρλος Μάρξ νά ἦταν ὑπέρ τοῦ δέοντος δογματικός ὅταν διετύπωνε τήν ἀποψη ὅτι ὁ πνευματικός πολιτι-

σμός εἶναι ἐπιφαινόμενο ἀμεσα ἐξαρτώμενον ἀπό τίς παραγωγικές διαδικασίες τοῦ ὑλικοῦ τρόπου ζωῆς, ὅμως δέν εἶναι καί ἀπόλυτα ἀνεξάρτητος ἀπό αὐτές.

Κατόπιν τούτων τίθεται τό ἐρώτημα: Τό σύγχρονο πολιτιστικό σχῆμα, τό ὅποῖον ἐξελίσσεται μέ ταχύ βηματισμό καί μεγάλη αὐτοπεποίθηση πρὸς τό αὔριον, εἶναι ὅπως τό θεωροῦμε καί τό ἀποτιμοῦμε σταθερή προοδευτική ἀνύψωση καί σέ πληρέστερη γνώση, σέ τελειότερη ὁργάνωση τῆς καθημερινότητος; Ἡ μήπως μιά προσηκτική ἀναδρομή στό ὁράματα καί στίς ἐπιδιώξεις τοῦ παρελθόντος καί στό ψυχικό θησαύρισμα τῶν προγόνων μας μᾶς ἀποκαλύψει λησμονημένα μονοπάτια πνευματικῶν ἀναβάσεων καί ὑπαρξιακῆς ὁλοκληρώσεως; Μέ ἄλλα λόγια ἐπιστροφή στίς ἀξίες τίς θεμελιωμένες στό Εὐαγγελικό Μήνυμα.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

1. Προοίμιο

‘Ολόκληρη ή Μ. Έβδομάδα διακρίνεται για τόν άφθαστο ποιητικό της λόγο και τόν προκαλούμενο συγκλονισμό στους πιστούς. ‘Ο διάκοσμος τών εκκλησιών είναι ανάλογος και φορτίζει τή συγκίνηση τών πιστών. «Τών παθών τοῦ Κυρίου τάς ἀπαρχάς ή παροῦσα ήμέρα λαμπροφορεῖ»...

Καί καθώς ἀκούγεται τό τροπάριο «Ίδού ὁ νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός», οἱ πιστοί μέ προσεγγίζουν τά δρώμενα τήν ποίηση τῆς Μ. Έβδομάδας.

Στόν καιρό τοῦ Βυζαντίου, ή ποίηση φοράει μουσικό ἔνδυμα καί γίνεται ὕμνητικός ποιητικός λόγος, πού τέρπει νοῦ καί καρδιά. Οἱ μελωδοί ἦταν ποιητές μεγάλου διαμετρήματος. «Έκφράζουν σκέψεις μεγάλες, ὑψηλότερες καί καθαρότερες ἀπό ἐκεῖνες τοῦ Πινδάρου». «Έγένοντο οἱ διερχομένης τῆς δημόσιας προσευχῆς, τοῦτο δέ εἶναι ή κατ’ ἐξοχήν ἀποστολή τοῦ λυρισμοῦ», παρατηρεῖ ὁ Καθηγητής Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας.

Ἄς θυμηθοῦμε μερικά ὀνόματα: Ρωμανός ὁ Μελωδός, Γεώργιος ὁ Πισίδης, Σέργιος Κωνσταντινουπόλεως, Ἀνδρέας Κρήτης, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Κοσμάς ὁ Μελωδός, Κασσία ή Κασσιανή, οἱ βιασιλιάδες τοῦ Βυ-

ζαντίου Λέων ὁ Σοφός, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος κ.ά.

2. Ίδού ὁ Νυμφίος ἔρχεται...

Τό Θεῖο Δράμα ἀρχίζει. ‘Ο Υἱός τοῦ Θεοῦ «ἐπείγεται τοῦ παθεῖν ἀγαθότητι· ὁ τά σύμπαντα ἐν τῇ δρακί περιέχων καταδέχεται ἀναρτηθῆναι ἐν ξύλῳ/τοῦ σῶσαι τόν ἄνθρωπον». ‘Ο ὕμνογράφος προοιδαίνει τόν πιστό για τήν θεληματική σταυρική θυσία τοῦ Ἰησοῦ.

Αὐτή ή ήμέρα, φιλέοργοι, λαμπροφορεῖ «τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου τάς ἀπαρχάς». Ἐλᾶτε λοιπόν, «ὑπαντήσωμεν ὁσμάσιν». Μέ ὕμνους μᾶς καλεῖ ὁ ἐκκλησιαστικός ποιητής νά τήν γιορτάσουμε: «Ὁ γάρ Κτίστης ἔρχεται, σταυρόν καταδέξασθαι, ἐτασμούς καί μάστιγας». Γι’ αὐτό ἄς φωνάξουμε μ’ ὅλη τή δύναμή μας: Στούς προσκυνούντες μέ πίστη τά ἄχραντα πάθη σου, «τῶν πταισμάτων δώρησαι τήν ἄφεσιν». Δέν φτάνει νά παρακολουθοῦμε τά δρώμενα στό ναό, ἀλλά νά τά παρακολουθοῦμε μέ πίστη, νά μετέχουμε μέ τό σῶμα καί τήν ψυχή μας στό Θεῖο Δράμα.

‘Ο Εὐαγγελιστής Ματθαῖος, θά μᾶς θυμίσει τό περιστατικό τῆς ξηρανθείσης συκῆς καί θά ὑπογραμμίσει, «ἂν ἔχετε πίστη καί δέν ἀμφιβάλλετε, ὄχι

μόνο τό θαῦμα τῆς συκιᾶς θά κάμετε, ἀλλά κι ἂν πεῖτε στό βουνό τοῦτο "σῆκω καί πῆγαινε στή θάλασσα", θά γίνει. Καί ὅλα ὅσα ζητήσετε στήν προσευχή, ἐάν πιστεύετε, θά τά λάβετε».

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατά τό μέγα ἔλεός σου, καί κατά τό πλήθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τό ἀνόμημά μου... Κύριε τά χεῖλη μου ἀνοίξεις καί τό στόμα μου ἀναγγελεῖ τήν αἴνησίν σου...

Ὁ χοράρχης θά μᾶς θυμίσει ὅτι «τῇ ἀγία καί μεγάλη Δευτέρα μνήμην ποιούμεθα τοῦ μακαρίου Ἰωσήφ τοῦ παγκάλου καί τῆς ὑπό τοῦ Κυρίου καταρασθείσης καί ξηρανθείσης συκῆς».

Ἡ κάθε λέξη τοῦ ποιητικοῦ λόγου, φορτίζει τήν ἀτμόσφαιρα μέ θεία κατάνυξη.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία...

Ὁ Χορός μᾶς κάνει κοινωνοῦς τοῦ εἰρμού τῆς Θ' ὠδῆς: «*Μεγάλυνας, Χριστέ, τήν τεκοῦσάν σε θεοτόκον...*». Τό ἐξαποστειλάριο «*Τόν νυμφῶνα σου βλέπω...*» ἀκούγεται. Κι ἐπιτείνει τή θεία κατάνυξη.

Ὅμως, τό ἐπιτίμιο τῆς ἀκαρπίας, ἦταν ὁ θάνατος γιά τήν ἄκαρπη συκιά. Καί ὁ πνευματικός θάνατος γιά τόν ἄκαρπο ἄνθρωπο. Ἀκαρπος ἦταν κι ἐκεῖνος πού ἔκρυσε τό τάλαντο στό χῶμα. Καί κατακρίθηκε σφόδρα. «*Τοῦ κρύψαντος τό τάλαντον τήν κατάκρισιν ἀκούσασα, ψυχή, μή κρύπτε λόγον θεοῦ· κατάγγελε τά θανατώσια*

αὐτοῦ...». Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, χρόνια μετά, θά γράψει: «Ἐν ὅσῳ ζῶ καί ἀναπνέω καί σωφρονῶν, δέν θά παύσω πάντοτε νά ὑμνῶ μετά λατρείας τόν Χριστόν μου...».

3. Φῶς Ἰλαρόν...

Ὅλες οἱ ἀκολουθίες τῆς Μ. Ἑβδομάδας εἶναι λουσμένες μέ χαρούμενο φῶς. Ἀκόμα κι ὅταν τ' ἀφηγοῦμενα ἔχουν πένθιμο χαρακτήρα, ἢ προκαλοῦν θλίψη.

Τῇ Μ. Δευτέρα τό πρωί, στήν Ἀκολουθία τῶν ὥρων, ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου συνοδεύεται ἀπό τόν ἀρχαιότατο Ὑμνο τοῦ λυχνικοῦ: «*Φῶς ἰλαρόν ἀγίας δόξης/ἀθανάτου πατρός, οὐρανίου ἀγίου μάκαρος/Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλθόντες ἐπὶ τήν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἐσπερινόν/ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱόν/καί Ἅγιον Πνεῦμα Θεόν...*».

Τοῦτος ὁ ὕμνος εἶναι ἀπό τοὺς πιό παλιούς. Περιλαμβάνεται, κατά τόν Τρεμπέλα, στὸν Ἀλεξανδρινό Κώδικα, ὅπως καί οἱ ὕμνο: 1) «*Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε/καί αἰνέσω τό ὄνομά σου εἰς τόν αἰῶνα/καί εἰς τόν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος...*» καί 2) «*Εὐλογητός εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τά δικαιώματά σου./Κύριε, καταφυγὴ ἐγγενήθης ἡμῖν/ἐν γενεᾷ καί γενεᾷ...*».

Ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος, στήν περικοπή πού θ' ἀκουσεῖ (κδ' 3-35) θά μᾶς μιλήσει γιά τό τέλος τοῦ κόσμου. Ὁ Κύριος μιλάει στοὺς Μαθητές Του «κατ' ἰδίαν». Οἱ Μαθητές θέλουν νά μάθουν «πότε ταῦτα ἔσται; καί τί τό σημεῖον τῆς σῆς παρου-

σίας...». Θά 'ρθουν πόλεμοι, ἀρρώστιες καί πείνα, θά συνταράξουν τή γῆ σεισμοί. «Πάντα δέ ταῦτα ἀρχή ὠδίνων... Πολλοί ψευδοπροφήτες ἐγερεθήσονται... Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται...».

4. Τῇ Ἀγίᾳ καί Μεγάλῃ Τρίτῃ...

Τούτῃ τήν Τρίτῃ στόν ἐκκλησιαστικό ποιητικό λόγο θά κυριαρχήσῃ τό ποίημα τοῦ Κοσμᾶ Μοναχοῦ μέ ἀκροστιχίδα ΤΡΙΤΗ ΤΕ. Πρόκειται γιά τόν Κοσμᾶ τόν Μελωδό τόν Ἀγιοπολίτη ἢ Ἱεροσολυμίτη, τόν Ἐπίσκοπο Μαΐουμᾶ, ὁ ὁποῖος σέ ὅλες τίς ἀκροστιχίδες του ὑπογράφεται ὡς Κοσμᾶς Μοναχός. Σημασία ἔχει ὅτι ἐδῶ ἔχουμε ἕναν ὕμνογράφο πού ἀκολουθεῖ τήν Ἀγία Γραφή, χωρίς νά τόν ξεστρατίζει ἡ φαντασία. Σύμφωνα μέ τοὺς εἰδικούς, «ἡ φράση τοῦ Κοσμᾶ δέν ἔχει κάτι τό ἀνώμαλο. Κι ἐνῶ παραμένει ἀπλή κι ἀνάλαφρη, δέν στερεῖται λαμπρότητας, μέ κύριο χαρακτηριστικό τόν ρυθμό.

Ἡ ἀκροστιχίδα «ΤΡΙΤΗ ΤΕ» σχηματίζεται μέ τά πρῶτα γράμματα τῶν θαυμάσιων καί ποιητικώτατων ὕμνων πού ἀκολουθοῦν:

Τῷ δόγματι τῷ τυραννικῷ...

Ραθυμίαν ἄπωθεν ἡμῶν βαλώμεθα...

Ἰκανούσθω τό κοινωνικόν, ψυχῆς ἡμῶν ἔλαιον...

Τό τάλαντον ὅσοι πρός Θεοῦ ἐδέξασθε...

Ἦ τόν ἀχώρητον Θεόν...

Τοῖς μαθηταῖς ὁ ἀγαθός...

Εν τῇ δευτέρᾳ σου φρικτῇ παρουσίᾳ...

Ὁ ὕμνογράφος θά μᾶς θυμίσει τόν κρύψαντα τό τάλαντο, στήν παραβολή τῶν τάλαντων, γιά νά τονίσει: «Μή κρύπτε λόγον Θεοῦ...». Δέν ἔχουμε δικαίωμα νά κρύβουμε καί νά μὴν ἐκτιμοῦμε τίς θεϊκές ἐντολές. Κι ὁ ψάλτης θά μᾶς πεῖ σέ ἥχο βαρύ: «Ἰδού σοι τό τάλαντον, ὁ Δεσπότης ἐμπιστεύει ψυχῇ μου...». Στόν καθένα μας ἐμπιστεύεται τό τάλαντο (τό χάρισμα) ὁ Χριστός. Κι ὅποιος τό δέχθῃ καί τό καλλιεργήσῃ, θ' ἀκούσει τή θεϊκή φωνή: «Εἰσελθε, δοῦλε, εἰς τήν χαράν τοῦ Κυρίου σου».

Ἀξιοπρόσεκτος εἶναι κι ὁ λόγος, πού θ' ἀκουσεῖ, ἀπ' τό Ἀνάγνωσμα τοῦ Ἰώβ (α', 13-22): «*γυμνός ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνός καί ἀπελεύσομαι ἐκεῖ*». Ὁλόκληρη βιοθεωρία ἐκφράζει!...

5. Πόρνη προσῆλθέ σοι

Τό περιστατικό μέ τήν πόρνη, πού φέρνει πολύτιμο μῦθο καί τό ἀδειάζει στά πόδια τοῦ Διδασκάλου, μαζί μέ τά δάκριά της, φουντώνει τή φιλαργυρία τοῦ Ἰούδα, πού σέ λίγο θά μεταβληθεῖ σέ μῖσος. Μῖσος θανάσιμο!

Ὁ ἐκκλησιαστικός ποιητής θά γράψει: «*Πόρνη προσῆλθέ σοι μῦρα σύν δάκρυσι κατακενοῦσά σου ποσί, φιλάνθρωπε, καί δυσωδίας τῶν κακῶν, λυτροῦται τῇ κελεύσει σου...*».

Τά ὅσα θ' ἀκολουθήσουν, γεμίζουν ταραχή τήν ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ. «*Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραται...*»! «*Ἰούδας ὁ δόλιος, φιλαργυρίας ἐρῶν, προδοῦναί*

σε, Κύριε, τόν θησαυρόν τῆς ζωῆς δολίως ἐμελέτησεν». Καί τρέχει στούς Ἰουδαίους, λέγοντάς τους «Τί μοι θέλετε δοῦναι, καγὼ παραδώσω ὑμῖν εἰς τό σταυρῶσαι αὐτόν».

Τό Συνέδριο, στήν ἀναπάντεχη προσφορά του, στήνει μπροστά του τριάντα ἀργύρια! Τόσα, ὅσα ἦταν ἡ τιμή ἐνός δούλου.

Ἡ Πόρνη καί ὁ Ἰούδας εἶναι δύο μορφές ἀπό τίς κυρίαρχες στό Θεῖο Δράμα. Ἡ Πόρνη ἐν κλαυθμῷ, κι ὁ ἀχάριστος μαθητής «βορβόρω συμφύρεται». Ἡ Πόρνη, «ἡ πρώην ἄσωτος γυνή, ἐξαίφνης σώφρων ὦφθη... ἤλθε βοῶσα πρὸς τόν Λυτρωτήν· Φιλάνθρωπε καί οἰκτίρμων, ἐκ τοῦ βορβόρου τῶν ἔργων ρῦσαι με».

Ὁ ὕμνογράφος σημειώνει: «Ὡ τῆς Ἰούδα ἀθλιότητος! Ἐθεώρει τήν πόρνην φιλοῦσαν τά ἔχνη, καί ἐσκέπτετο δόλω, τῆς προδοσίας τό φίλημα. Ἐκείνη τοὺς πλοκάμους διέλυε, καί οὗτος τῷ θυμῷ ἐδεσμεῖτο, φέρων ἀντί μύρου, τήν δυσώδη κακίαν».

Τό περιστατικό μέ τό μῦρο ἔχει φορτίσει τήν ἀτμόσφαιρα. Ἡ Κασσιανή, ἡ βυζαντινὴ ποιήτρια, πού ἔζησε τόν καιρό τοῦ βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορα Θεοφίλου, θά συνθέσει ποίημα ἐξαίσιο, γνωστό ὡς τό «Τροπάριο τῆς Κασσιανῆς».

Ὁ Κωστής Παλαμᾶς ἔχει ποιήσει ὠραιότατη ἀπόδοση στά νεοελληνικά τούτου τοῦ τροπαρίου: «Κύριε, γυναικα ἀμαρτωλή πολλά, /πολλά θολά, βαριά τά κρίματά μου, /μά, ὦ Κύριε, πῶς ἡ θεότης Σου μιᾶ/μέσ στήν

καρδιά! /.../Ὁἷστρος μέ σέρνει ἀκο-
λασίας. /.../Νύχτα, σκοτάδι ἀφέγγα-
ρο, ἀναστρο μέ ζώνει, /τό σκοτάδι
τῆς ἀμαρτίας· φωτιά/μέ καίει, μέ λυ-
ώνει...».

Ὁ ἀείμνηστος Ἐλευθέριος Μάινας ἔχει ἐμπνευσθεῖ τούτους τοὺς στίχους: «Μέλισσα μέ κατέβασε/στό μυστικό Σου κῆπο./Εκεῖ, παιδί, Σέ ἀκουγα/κρυμμένο ἀπ' τόν τοῖχο/καί λαχταροῦσα νά Σέ δῶ./Γιατί νά τρέμω τώ-
ρα/στόν ἦχο τῶν βημάτων Σου/τοῦ δειλinoῦ τήν ὥρα;». (Ὡρα Δειλinoῦ).

Ἡ μετάνοια φέρνει στή λύτρωση, στό φῶς! Ὁ Κύπριος ποιητής, ὁ Μιχαλάκης Μαραθεύτης, γράφει: «Ἀπόψε ἀναστάσιμες χτυποῦν καμπάνες/κι ἄς εἶναι ἀκόμη μακριά τό Πάσχα./ Ἀπόψε ἡ φύση ὅλη μοῦ χαμογελά/κι ἄς εἶναι ἀκόμη ὁλόγυμνη/στό χειμω-
νιατικό της/ῥπνο./.../Ἀπόψε προ-
σευχήθηκα γιά τοὺς ἐχθρούς μου» (Ἀπολύτρωση).

6. Τῇ Ἀγίᾳ καί Μεγάλῃ Πέμπτῃ...

Τά προαναφερθέντα μέ τό μῦρο, λάβανε χώρα, κατά τόν Εὐαγγελιστὴ Ματθαῖο (κοτ', 6-16), «ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ». Ἐκεῖ προσῆλθε ἡ γυναίκα μέ τό βαρύτεμο μῦρο «καί κατέχεεν ἐπὶ τήν κεφαλὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀνακειμένου. Ἐκεῖ θά φουντώσει ἡ ψευτοφιλοπτωχία τοῦ Ἰούδα καί τό μῖσος γιά τόν Διδάσκαλο.

Ὁ Κανὼν, πού θ' ἀκολουθήσει, ἔχει τήν ἀκροστιχίδα «ΤΗ ΜΑΚΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΜΑΚΡΟΝ ΥΜΝΟΝ ΕΞΑΔΩ». «Τμηθεῖση τιμᾶται...». Τό Μη-
νολόγιο μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μᾶς πα-
ραδόθηκε «τέσσαρα τινά ἐορτάζειν:

τόν ιερόν Νιπτῆρα, τόν Μυστικόν Δεῖπνον, τήν ὑπερφυᾶ Προσευχήν καί τήν προδοσίαν αὐτήν».

Ὁ ἐκκλησιαστικός ποιητής θά μιλήσει γιά τό μάθημα τῆς ταπείνωσης μέ τό λέντιο καί τό πλύσιμο τῶν ποδιῶν τῶν Μαθητῶν ἀπό τόν ἴδιο τόν Διδάσκαλο. Θ' ἀναφερθεῖ στήν ἀρχική ἄρνηση τοῦ Πέτρου, νά τοῦ πλύνει ὁ Κύριος τά πόδια καί στήν προδοσία τοῦ Ἰούδα.

«*Ἰούδας ὁ παράνομος, Κύριε/.../ ἐξέτεινεν ἀνόμως τάς χεῖρας/τοῦ λαβεῖν ἀργύρια...*». Ὁ ἴδιος «*ἔλεγεν ἐν αὐτῷ/παρὰδῶσω τοῦτον/καί κερδήσω τά συναχθέντα χρήματα...*». Ὁ προδότης μαθητής ἦταν ὁ Ταμίας. Καί ὑπολόγισε, νά τοῦ μείνουν καί τά χρήματα τοῦ ταμείου. Ὅχι μόνο τά τριάντα ἀργύρια τῆς προδοσίας.

Ὁ Γ. Βερίτης, στό θαυμάσιο ποίημα του «Ὁ Κοινωνικός» μιλάει γιά τόν Ἱερὸ Νιπτῆρα: «*Χρεῖαν οὐκ ἔχει ὁ λελουσμένος./Μαζί σας ἡ χαρά μου ἀπέραντη,/κι ἄς εἶμαι κιόλας προδομένος*».

Τοῦ Δείπνου σου τοῦ Μυστικοῦ σήμερον, Υἱέ Θεοῦ, κοινωνόν με παρέλαβε...

Ἡ Ἀκολουθία τῶν Παθῶν, μέ τ' ἀναφερόμενα στά «Δώδεκα Εὐαγγέλια», δίνει τόν τόνο στήν Ἱερή Τραγωδία. Τόν Χορὸ τόν ἀποτελοῦν οἱ «Ἄρχοντες (πού) συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου».

Τραγικό καί μαζί φρικτό πρόσωπο ὁ Ἰούδας. Ὁ παράφορος ἐραστής τοῦ χρήματος! Τό τέλος του θά εἶναι ἡ ἀγχόνη. Θά κρεμαστεῖ! Ὁ ὕμνογράφ-

φος θά ὑπογραμμίσαι: «*Βλέπε, χρημάτων ἐραστά,/τόν διὰ ταῦτα ἀγχόνη, χρησάμενον./Φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν,/τὴν Διδασκάλω, τοιαῦτα τολμήσασαν*».

Ἡ ἀκροστιχίδα τοῦ Κανόνα λέει: «*Τῇ μακρᾷ Πέμπτῃ μακρόν ὕμνον ἐξάδω*». Οἱ ὡδὲς ἀναφέρονται στήν ψυχοτρόφο τράπεζα, στόν ἄρτο ποῦ παραδίδει ὡς Σῶμα Του, στόν οἶνο ποῦ προσφέρει ὡς Αἷμα Του.

7. Τό Τελευταῖο Πάσχα

Εἶχε βραδυάσει γιά τά καλά, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦρθε στό ἀνῶγι νά γιορτάσει τό τελευταῖο Πάσχα μέ τοὺς δικούς Του πάνω στή γῆ. Τό τελετουργικό περιελάμβανε ἑξὶ ψαλμούς, τοὺς 112-117. Τ' ἀλεπάλληλα «*ἀλληλούια*» ἦταν δοξολογία στό Θεό γιά τήν ἔξοδο τῶν Ἑβραίων ἀπό τήν Αἴγυπτο: «*Ἀνεῖτε, παῖδες, Κύριον/ἀνεῖτε τό ὄνομα Κυρίου!/Σ' Ἀνατολή καί Δύση/σ' ὅλη τῇ Γῇ/τ' ὄνομα Κυρίου νά δοξολογιέται!.../Ἀνασκιρτήσαν τά βουνά/σά νά ἔτανε κριάρια/καί τά μικρά χαμόβουνα σάν τά ἀρνιά προβάτων...*».

Σύμφωνα μέ τό τελετουργικό, τό δεῖπνο ἄρχιζε τό βράδυ τῆς Παρασκευῆς, μόλις τ' ἀστέρια φαίνονταν στόν οὐρανό. Τό πασχαλιάτικο ἀρνί, διαλεγμένο «ἀπό τῶν ἀμνῶν καί τῶν ἐριφίων», στίς 10 τοῦ μήνα Νισάν, «*πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαῦσιον*», τό ἔφαζαν νωρίς τ' ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς στόν περίβολο τοῦ Ναοῦ. Τό ἔψηναν ὁλόκληρο, χωρίς νά

τοῦ σπάσουν οὐτ' ἓνα κόκκαλο, καί τό 'τρωγαν μέ πικρά χόρτα.

Στό τελευταῖο τοῦτο δεῖπνο, ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου, δέν ἀκολουθεῖ τό τελετουργικό, ὅπως στά προηγούμενα χρόνια. Τό πασχαλιάτικο ἀρνί, πού δίνει στούς δικούς Του, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἀμνός τοῦ Θεοῦ. Καί τό κρασί, τό Αἷμα Του!

«...Ἀγαθέ, τοὺς σοὺς μαθητές ἐπότισας/εὐφροσύνης ποτήριον/.../Πίε-τε, βοῶν τό αἷμα μου/καί πίστει στερεωθήσεσθε». Ὁ ὑμνογράφος θά πεῖ λόγον γιά τούτη τήν τράπεζα: «Τῇ μυστικῇ ἐν φόβῳ τραπέζῃ προσεγγίσαντες πάντες/καθαραῖς ταῖς ψυχαῖς, τόν ἄρτον ὑποδεξώμεθα...».

Δέν ἦταν λοιπόν μιὰ ἀπλὴ ἀλλαγὴ στό πασχαλινό τελετουργικό. Ἦταν ἡ καθιέρωση τοῦ πιό μεγάλου καί πιό φριχτοῦ μυστηρίου!

Σέ λίγο, ὅλοι μαζί, θά ψάλλουν τό δεύτερο μέρος ἀπὸ τῇ μεγάλῃ δοξολογία: «Δοξολογήσατε τόν Κύριο/εἶναι Πανάγαθος./Ἀνεξάντλητο τό ἔλεός του στόν αἰῶνα!.../Ἀνοῖξε τίς πόρτες τῆς δικαιοσύνης,/νά μῶ καί νά δοξολογήσω τόν Κύριο./Αὐτή ἡ πόρτα εἶναι τοῦ Κυρίου./Ἀπ' αὐτή θά μποῦν οἱ δίκαιοι./Θά σέ δοξολογήσω Κύριε/γιατί μ' ἄκουσες κι ἔγινες σωτήρας μου...». (Τοῦτοι οἱ στίχοι εἶναι ἀπὸ τόν 117 ψαλμό, σέ δική μου μετάφραση).

Τό Θεῖο Δράμα κορυφώνεται! Τ' ἀντίφωνα πού θ' ἀκουστοῦν, μαζί μέ τά Θεοτοκία καί τά Εὐαγγελικά Ἀ-

ναγνώσματα, συμπληρώνουν τήν τραγικότητα τοῦ ποιητικοῦ λόγου:

8. Τόν Ληστήν Αὐθήμερόν

Ἕνας ληστής μπαίνει πρῶτος στόν Παράδεισο. Τοῦ ἀνοίγει μέ τό χρυσό κλειδί τῆς Μετανοίας: «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθεις ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου...».

«Μικράν φωνήν ἀφῆκεν ὁ ληστής ἐν τῷ Σταυρῷ/μεγάλην πίστιν εὗρε/μία ροπή ἐσώθη/καί πρῶτος Παραδείσου πύλας ἀνοίξας/εἰσῆλθεν...».

Ἡ ἔσχατη ὥρα τῆς Σταυρικῆς Θυσίας εἶναι τραγική! Οἱ στρατιῶτες γυμνώνουν τόν Μεγάλο Ἀθῶο. Τραβοῦν μέ λύσσα νά ξεκολλήσουν τόν χιτώνα ἀπό τίς πληγές. Ὁλόγυμνο τόν ξαπλώνουν στό Σταυρό. Ἐδῶ, στό λόφο τοῦ Γολγοθᾶ. Καί τοῦ μπήγουν τὰ καρφιά. Τά σφυριά ἀνεβοκατεβαίνουν γρήγορα καί θυμωμένα.

Ἡ Νεοελληνική Ποίηση, μέ τρόπο ἀνάγλυφο, συνθέτει στίχους τραγικούς: «Τόκ-τόκ! χτυπᾶνε τὰ σφυριά./Τόκ-τόκ! τοῦ μπήγουν τὰ καρφιά, στά πόδια καί στά χέρια/Τό... Σταυρώνεται ὁ Χριστός/.../Ἀθῶος γιά μᾶς πεθαίνει!». (Ἀντώνης Ζαχαρόπουλος, «Σταύρωση»).

Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, μόνος ἐπάνω στό Σταυρό. Ἀφημένος κι ἀπὸ τόν Οὐράνιο Πατέρα Του. Σέρνει φωνή σπαρακτική: «Θεέ μου! Θεέ μου! Γιατί μ' ἐγκατέλειπες;».

Ἡ ἁγία Μητέρα Του ξεσπάει σέ λυγμικό κλάμα: «Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καί ταραχές μεγάλες

(...). Βλέπει τόν ουρανόν θαμπό καί τ' ἄστρα βουρκωμένα...», θά πεῖ ἡ λαϊκή Μοῦσα, συνθέτοντας «Τό Μοιρολόγι τῆς Παναγιᾶς». Τό δημοτικό τοῦτο τραγοῦδι θά κλείσει μέ τούς στίχους: «Κάμε, μανούλα, ὑπομονή καί διάφορο δέν ἔχεις./Στρῶσε τραπέζι θλιβερό νά φᾶνε οἱ θλιμμένοι/καί τό Μεγάλο Σάββατο, κάπου νά μ' ἀπαντήσει./Τήν Κυριακίτσα τό πουργό θά ποῦν "Χριστός Ἀνέστη"!».

Ἡ ἐκκλησιαστική ποίηση θά βάλει στό στόμα τοῦ Σταυρωμένου τοῦτον τόν παρηγορητικό λόγο στή Μητέρα Του: «Μή ἐποδίρουν μου, μῆτερ,/καθορώσα ἐν τάφῳ/ὅν ἐν γαστρὶ ἄνευ σπορᾶς συνέλαβες Υἱόν./Ἀναστήσομαι γάρ καί δοξασθήσομαι καί ὑψώσω ἐν δόξῃ ἀπαύστως ὡς θεός/τούς ἐν πίστει καί πόθῳ σέ μεγαλύνοντας».

9. Ἐπίλογος

Ἡ ὅποια προσέγγιση στήν ποίηση τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας, γιά νά εἶναι ἡ πρέπουσα, πρέπει νά γίνεται μ' ὀρθάνοιχτα τά μάτια τῆς ψυχῆς. Λαμπρῇ πανήγυρη εἶναι ἡ προσέγγιση τῶν ὕμνων καί γενικά τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Πάντες ἄς ἀπολαύσουμε τό συμπόσιο τῆς Πίστεως. «Ἀνέστη Χριστός καί ζωὴ πολιτεύεται...».

Ἡ ὅποια προσέγγιση, δέν μπορεῖ νά γίνει, παρὰ μόνο μέ ἀγάπη καί

πίστη. Μέ κείνη τήν πίστη πού καί βουνά μετακινεῖ. Καί μέ κείνη τήν ἀγάπη πού δέν ἀλαλάζει σάν κύμβαλο, ἀλλά πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει (Α' Κορινθ. ιγ').

«Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τόν ἐθελοσυῖως παθόντα καί ταφέντα καί ἐξαναστάντα τριήμερον ἐκ τάφου!».

Ὁ Ἄφθαρτος δέν μποροῦσε νά μείνει στή φθορά τοῦ τάφου. «Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν ἀναδέδεικται!». «Πάσχα τό πύλας ἡμῖν τοῦ Παραδείσου ἀνοίξαν...»!

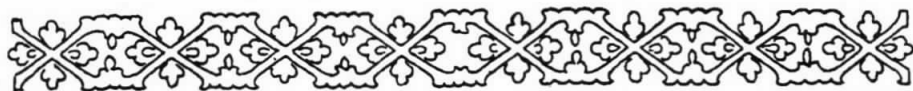
«Σήμερον ὁ ἄδης στένων βοᾷ/κατελύθη μου ἡ ἐξουσία/.../ἐκκένωσε τοὺς τάφους ὁ σταυρωθεὶς/οὐκ ἰσχύει τοῦ θανάτου τό κράτος...». Κύριε, εἰρήνευσε τή ζωὴ μας, ὡς μόνος παντοδύναμος! «Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν σήμερον ἀναδέδεικται». «Πάσχα ἐν χαρᾷ ἀλλήλους περιπτύξομεθα».

Χριστός Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν!... «Ἐν τῷ Σταυρῷ σου κατήργησας τὴν τοῦ ξύλου κατάραν/ἐν τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας τοῦ θανάτου τό κράτος/ἐν δέ τῇ ἐγέρσει σου ἐφώτισας τό γένος τῶν ἀνθρώπων»!

Χριστός Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν!... Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τόν Κύριον!...

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου τεύχους)

Β'

Θά περίμενε κανείς αυτό τό μεγάλο όρδσημο στήν ιστορία του νεωτέρου έλληνισμού νά στεκόταν παράλληλα κι ένα όδσημο γιά τήν κατοπινή πορεία του Έθνους.

Τό Είκοσιένα θά μπορούσε ν' αποτελέσει πηγή ζωής έθνικης σέ όλους τούς τομείς ενός νεοσύστατου κράτους, αλλά και βρυσομάνα τροφοδοσίας πνευματικής ασύγκριτης, γιά νά σταθεί στά πόδια του και νά βαδίζει μέ σιγουριά κατά τή μεταπελευθερωτική πορεία του. Γιατί τό Είκοσιένα ως θεμέλιο γιά τό μετεπαναστατικό κρατικό οίκοδόμημα, πού άρχισε νά υψώνεται δειλά και άναιμικά στήν άρχή, περιέκλεινε μέσα του συμπυκνωμένα: όλη τή μεγάλη παρακαταθήκη τής προγονικής κληρονομιάς, πού έρχόταν κατευθείαν άπ' τούς άρχαίους χρόνους, άπ' τό θρύλο του Μεγαλέξαντρου και τό 'Ανατολικό Ρωμαϊκό Κράτος, κι έφτανε ίσαμε τό έλληνικό και χριστιανικό Βυζάντιο, μέ τό ήθος του, τούς άγώνες του, τόν ύψηλό πολιτισμό του και τό θρύλο του γιά τό Μαρμαρωμένο Βασιλιά.

Ό έλληνικός λαός άπ' τόν 'Αγόνα, είχε συνειδητοποιήσει ότι δέν ήταν μονάχα ένας λαός ένδόξων προγόνων. Γιατ' είχε πιά και ό ίδιος δημιουργήσει ένα λαμπρό ιστορικό παρόν, μέ

δικούς του άγώνες, μέ άξεπέραστα πολεμικά κατορθώματα, μ' ένα δυναμικό και γνήσιο, έντελώς δικό του, λαϊκό πολιτισμό. Έτσι τό Είκοσιένα κληροδοτούσε στό έλεύθερο Γένος, τούς ήρωικούς άγώνες των ραγιάδων, πού σήκωσαν κάποτε τό κεφάλι τους γιά νά έλευθερωθούν, τά όλοκαυτώματα, τήν κλεφτουριά, τό άδάμαστο πνεύμα τής άρετής και τής θυσίας, παράλληλα όμως και μιá πνευματική παράδοση έντελώς ξεχωριστή, πού έφερνε μέσα της και πολλά λόγια στοιχεία, μιá θρησκεία φωτεινή και οδηγητική, βγαλμένη μέσ' άπ' τό καμί-νι των έθνικων άγώνων και γιά του-το συνυφασμένη μέ τό Γένος, ένα τραγούδι, τό δημοτικό μας τραγούδι, όλο ζωή και πνευματική υγεία, μιάν όλοζώντανη γλώσσα, πού έρχόταν ό-λόϊσια άπ' τήν άρχαιότητα, τά 'Ακριτικά έπη και τόν Έρωτόκριτο, λαϊκές παραδόσεις, μουσική, χορό, λαϊκή άρχιτεκτονική, άποτυπωμένη σέ στί-τια και έκκλησίες, μέ μιá γνήσια έλ-ληνική γραμμή, κεντήματα, φορεσιές και τόσα άλλα. Και κοντά σ' όλ' αυτά, ένα σωρό έλληνικές κοινότητες, πού λειτουργούσαν ύποδειγματικά άπ' τόν καιρό τής Τουρκοκρατίας.

Άπ' τά 'Ιόνια νησιά θαμποχάραζε ακόμα και είχε άρχίσει νά καταυγάζει δειλά τό έλληνικό στερέωμα, ως συμ-πύκνωση του ήθους και τής πολύτιμης

παρακαταθήκης του Εικοσιένα, τό υψηλό δίδαγμα πού έβγαινε άπ' τήν ποίηση καί τήν άσφαλή πνευματικήν όξυδέρκεια του Δ. Σολωμού.

* * *

Άλλά ή πορεία πού άκολουθήσαμε, άφου πήρε τέλος ή Έπανάσταση, κατά τή θεμελίωση της νέας έλληνικής πολιτείας, ήταν έντελώς διαφορετική. Μας θάμπωσε ή Δύση μέ τά φώτα της καί τόν πολιτισμό της, μπροστά στον όποιο τά φώτα του δικου μας λαϊκου, αλλά τόσο γνήσιου καί άληθινου πολιτισμου, όπως ξεπεταγόταν άπ' τήν πνευματική παρακαταθήκη του Εικοσιένα, μäs φαίνονταν άδύνατα καί ξεθωριασμένα. Έτσι θελήσαμε νά μιμηθούμε δουλικά τους ξένους καί νά τους πάρουμε γιά υπόδειγμα, σέ όλες τις έκδηλώσεις της έθνικής μας ζωής. Άπό τήν άφιξη μάλιστα του Όθωνα στην Ελλάδα καί μετά, όποτε εγκαταστάθηκαν στην ελληνική πρωτεύουσα πολλές φαναριωτικές οικογένειες, παράλληλα δέ καί μέ τήν επίδραση πού άσκησε ό διάχυτος τότε στην Εύρώπη ρομαντισμός, στους κύκλους των άναπτυγμένων καί μορφωμένων της εποχής εκείνης, τό πνεύμα του Εικοσιένα άρχίζει νά παραμερίζεται καί νά περιφρονείται.

Τότε πήρε πιό συγκεκριμένη υπόσταση μέσα στη σκέψη πολλών λογίων ή ιδέα, ότι μόνον όταν θά στρεφόμαστε πρός τήν άρχαιότητα, πρός τό ένδοξο άρχαιο ελληνικό παρελθόν, θά δίναμε καί σ' όλους τους ξένους τήν έντύπωση, ότι είμαστε γνήσιοι απόγονοι των άρχαίων Έλλήνων καί κατ' αυτόν τόν τρόπο θά πετυχαίναμε τήν αναγέννηση του έθνους μας.

Η κίνηση αυτή, πού βρήκε άμέσως όπαδούς καί ένθερμους ύποστηρικτές, μέ τή βοήθεια μάλιστα καί του ρομαντισμου πού προαναφέραμε, μεταξύ των νέων τότε έπιστημόνων καί των λογίων, μετά τήν έπιστροφή τους στην Ελλάδα από τά πνευματικά κέντρα της Εύρώπης, όπου είχαν θαμπωθεί από τις κατακτήσεις της έπιστημονικής σκέψης καί ενός διάχυτου φιλοσοφικού θετικισμού, πήρε εύρύτατες διαστάσεις κι έδωσε τόν τόνο, σέ όλες τις έκδηλώσεις της πνευματικής μας ζωής. Η κίνηση αυτή, πού είναι γνωστή στην ιστορία των ιδεολογικών ρευμάτων της εποχής, ως άρχαϊσμός, πίστευε ακόμη ότι ήταν άναγκαία ή επάνοδος στην άρχαία ελληνική γλώσσα, γιατί έτσι θά μοιάζαμε καλύτερα μέ τους άρχαίους προγόνους μας (άφου ούτε στη θρησκεία τους μπορούσαμε νά επανέλθουμε, ούτε καί στά ήθη καί έθιμα της καθημερινής ζωής τους), αλλά καί γιατί έτσι μονάχα, όπως πίτευε, θά μπορούσαμε κι έμεις νά δημιουργήσουμε έργα άθάνατα, όπως εκείνοι.

Ό,τι στήριξε τό έθνος τήν περίοδο της δοκιμασίας, ως άκατάλυτη πνευματική δύναμη, ή θρησκεία, τό ήρωικό πνεύμα, τό δημοτικό τραγούδι, ό Σολωμός, αλλά καί οι άδολες πνευματικές προσπάθειες των λογίων του, ή γλώσσα, πού διαμορφωνόταν καί έξελισσόταν, κάτω άπ' τήν επίδραση άδυσώπητων φυσικών νόμων, άφου διαπλάστηκε καί διαμορφώθηκε καί λαξεύτηκε στό στόμα του λαου καί στη συνείδηση των πιό μορφωμένων, φυσικά καί άβίαστα, ως συνέχεια της άρχαίας ελληνικής, διαμέσου της ελληνιστικής κοινής των Ευαγγελίων καί υπό τήν επίδραση των πνευματι-

κῶν ρευμάτων καί ιδεολογικῶν ζυμώσεων τοῦ Βυζαντίου καί τῶν τεσσάρων αἰώνων τῆς Τουρκοκρατίας, ὅ,τι τέλος πάντων ἀποτελεῖ τήν παράδοση τοῦ Εἰκοσιένα, δέ μᾶς χρειάζονται πιά κι ἔπρεπε νά τό ἀγνοήσουμε, νά τό περιφρονήσουμε καί νά τ' ἀρνηθοῦμε. Πόσο γρήγορ' ἀλίμονο, ὅ,τι μεγάλο μᾶς εἶχε κληροδοτήσει ἡ Τουρκοκρατία καί ἡ Ἐπανάσταση τοῦ '21, εἶχε κιόλας παραμεριστεῖ καί σχεδόν λησμονηθεῖ.

* * *

Ἡ πνευματική αὐτή κίνηση, πού ἐμπνεόταν ἀπό τό ἀρχαῖστικό ιδανικό, κράτησε πάνω ἀπό πενήντα χρόνια καί κυριάρχησε στόν ιδεολογικόν ὀρίζοντα τοῦ τόπου μας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἔτσι τό ἀρχαῖστικό ιδανικό, ἀγνόησε κι ἐπιχείρησε σιγά-σιγά νά παραμερίσει ὁλοτέλα καί τό δημοτικό τραγούδι καί τή δημοτική μουσική καί τή λαϊκή μας τέχνη καί τό Σολωμό καί τόν Κάλβο κι ὁλόκληρη τήν Ἐπτανησιακή πολιτιστική παράδοση κι ἀκόμα ν' ἀφαιρέσει ἀπ' τήν ὁλόχρυση ἀλυσίδα τῆς ιστορικῆς μας συνέχειας, ἕναν πολύτιμο κρίκο, ὅπως ἦταν τό Βυζάντιο, μέ τούς χιλιόχρονους ἡρωικούς ἀγῶνες του καί τόν ὑψηλό πνευματικό του πολιτισμό.

Ἡ πνευματική ζωή στήν Ἑλλάδα τά χρόνια ἐκεῖνα, ἀσφυχτιοῦσε μέσα στίς ρομαντικές νοσηρότητες καί στίς πεσσιμιστικές θρηνωδίες τῶν καθαρόλογων ποιητῶν καί λογογράφων της, ὅπως τοῦ Παναγιώτη καί τοῦ Ἀλέξανδρου Σούτσου, τοῦ Ἰακώβου Νερούλου, τοῦ Θεοδ. Ὁρφανίδη, τοῦ Ἀλέξανδρου Ραγκαβῆ κ.ἄ. πού εἶχαν κατορθώσει ν' ἀπονεκρώσουν τήν

πνευματική ἱκμάδα τοῦ ἀνεγεννώμενου Ἑθνους, γιά ἕνα ἀνέφικτο καί ἀπραγματοποίητο, ἀλλά καί ιστορικά καί ἠθικά ἀδικαίωτο, ἀρχαῖστικό ἰδανικό. Κι ἄν ἀκουγόταν πού καί πού, καμμιάν ἀντίδραση στήν ἐμφανέστατα ὀπισθοδρομική αὐτή τάση, ἀκουγόταν στ' ὄνομα τοῦ γαλανοῦ μας οὐρανοῦ καί τοῦ ὠραίου μας κλίματος, πού δέ σηκώνει πεισιθάνατους κλαυθμηρισμούς καί θρηνωδίες καί ὄχι στ' ὄνομα τῆς πρόσφατης καί ὀλοζώντανης ἐθνικῆς μας παράδοσης, ὅπως τήν εἶχε διαμορφώσει καί ἐκφράσει ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα.

* * *

Πρῶτος στούς πρώτους ὁ μεγάλος μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός, μέ τό φωτεινό μυαλό του καί τήν ποιητική του διαίσθηση, διακήρυττε πολλά χρόνια πρίν, γιά νά τόν ἀκούσουν ὅλοι οἱ πνευματικοί τοῦ ἔθνους παρὰγοντες, ὅτι μέσα στό μυαλό του τήν ὥρα ἐκείνη καί μέσα στήν ἐλληνική του συνείδηση, δέν τόν ἀπασχολοῦσε τίποτ' ἄλλο «πάρεξ ἐλευθερία καί γλῶσσα». Μέ τήν πνευματική του ὀξυδέρκεια, συναισθανόταν ἤδη ἀπό τά 1823 ὅτι τό ἀρχαῖστικό ιδανικό, πού ἀπό ἀρκετά χρόνια πρίν κρυφobλάσταινε στή συνείδηση πολλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπ' τά προεπαναστατικά ἀκόμα χονια, θάπαιρνε συγκεκριμένη μορφή καί πιό ἔντονη διατύπωση, μετά τήν ἀπελευθέρωση του Γένους. Καί εἶναι τόσο χαρακτηριστικά εὐγλωττο τό γεγονός ὅτι μέσα στή φωτιά τῆς Ἐπανάστασης —δέν ἔχει καμμιά σημασία ὅτι ὁ ποιητής βρίσκεται στή Ζάκυνθο καί παρακολουθεῖ ἀπό κεῖ πέρα τό μεγάλο Ἀγώνα— κάθεται καί γράφει τόν περίφημο «Διάλογο» (1823-1825). Μέσα σ'

ένα κείμενο πολύτιμο για την εθνική μας παιδεία, πού δέν ἔχει ὅμως προσχετῇ ὅσο θάπρεπε καί δέν ἔχει μελετηθεῖ ὅσο τοῦ ἀξίζει — ἔξω ἀπ' τοὺς εἰδικούς φιλολόγους μας — ὁ «Ποιητής» συνδιαλέγεται μέ τό «Σοφολογιώτατο» κι ἔτσι βρίσκει τήν εὐκαιρία ὁ Σολωμός νά στοχαστεῖ πάνω σέ μερικά καίρια προβλήματα, πού θάχε ν' ἀντιμετωπίσει τό ἀναγεννώμενο ἀπ' τήν τέφρα του ἑλληνικό ἔθνος. «Ἕνας λαός» στοχάζεται ὁ Ποιητής «ἀπό τό ένα μέρος νά μιλή εἰς ἕναν τρόπο, ὀλίγοι ἄνθρωποι ἀπό τό ἄλλο νά ἐλπίζουν νά κάμουν τόν λαόν νά ὁμιλῇ μιάν γλῶσσα δική τους». Κι ἄλλοῦ πάλι, λίγο πιό κάτω, στό ἴδιο κείμενο: «Μοῦ πονεῖ ἡ ψυχή μου. Οἱ δικοί μας χύνουν τό αἷμα τους ἀποκάτου ἀπό τό Σταυρό γιά νά μᾶς κάνουν ἐλεύθερους καί τοῦτοι καί ὅσοι τοὺς ὁμοιάζουν, πολεμοῦν διά ἀνταμοιβή νά τοὺς σηκώσουν τή γλῶσσα τους. Μοῦ πονεῖ ἡ ψυχή μου, νά βλέπω τόσους νέους, νά ξεοδιάζουν χρόνους καί χρόνους καί τέλος νά μήν ἔχουν εἰς τό μυαλό τους πάρεξ λέξεις ἑλληνικές πεθαιμένες». Τό κείμενο τοῦ «Διαλόγου» ἔχει καί γιά τήν ἐποχή μας ἀκόμη, μιάν ἐκπληκτικήν ἐπικαιρότητα.

Ὁ Σολωμός ἐμπνέεται ἄμεσα, ἀπό τή μεγάλη παράδοση τοῦ Εἰκοσιένα. Εἶναι ὁ αὐθεντικώτερος ἀντίλαλός του. Εἶναι ἡ ποιητική μετουσίωση καί ἀποκρυστάλλωση, τῆς ἐθνικῆς μας ἐλευθερίας. Γράφει τόν ἀθάνατον Ὑμνο της, τραγουδάει ἐπιγραμματικά τήν καταστροφή ἀλλά καί τή Δόξα τῶν Ψαρῶν, ὑμνεῖ τοὺς Ἐλεύθερους Πολιορκημένους τοῦ Μεσολογγίου, στήνει τό μνημεῖο τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης στό Λόρδο Μπάυρον, ὑμνεῖ

τό Μπότσαρη, σκιαγραφεῖ τίς ἡρωικές Μεσολογγίτισσες στή «Γυναίκα τῆς Ζάκυθος» — ἕνα ἄγνωστο ἐπίσης στοὺς πολλούς πεζογραφικό κείμενο τοῦ Σολωμοῦ — κι ἀφήνει μέ τό ποιητικό καί γενικώτερα μέ τό ἠθικό του παράδειγμα, τήν ἱερώτερη πνευματική παρακαταθήκη στό ἔθνος — ἀληθινός ἐθνικός ποιητής.

Εἶν' ἔτοιμα στήν ἀσπονδη πλημμύρα
τῶν ἀρμάτων
δρόμο νά σχίσουν τά σπαθιά κι ἐ-
λεύθεροι νά μείνουν
ἐκεῖθε μέ τοὺς ἀδελφούς, ἐδῶθε μέ
τό χάρο.

Τραγουδᾷ στοὺς «Ἐλεύθερους Πολιορκημένους». Κι ἄλλοῦ:

.....
Στά μάτια καί στό μέτωπο φαίνοντ'
οἱ στοιχασμοί τους.
Τοὺς λέει μεγάλα καί πολλά, ἡ τρί-
σβαθὴ ψυχὴ τους.
'Αγάπη κι ἔρωτας καλοῦ τά σπλάχνα
τους τινάζουν.
Τά σπλάχνα τους κι ἡ θάλασσα, πο-
τέ δέν ἡσυχάζουν.

.....
Δέν τοὺς βαραίνει ὁ πόλεμος,
ἀλλ' ἔγινε πνοή τους
κι ἐμπόδισμα δέν εἶναι
στές κορσιές νά τραγουδοῦν
καί στά παιδιά νά παίζουν.

Κοντά στό Σολωμό κι ἕνας ἄλλος ζακυνθινός, ἐμπνέεται ἄμεσα καί τοῦτος μάλιστα ἀποκλειστικά, ἀπό τήν Ἐπανάσταση, ὁ Ἀνδρέας Κάλβος. Δέν ἔγραψε παρὰ καμμιὰ εἰκοσαριά ὠδές, μέσ' ἀπ' τίς ὁποῖες ξεπετιέται ἡ ἀσβεστη φλόγα τῶν ἀγώνων καί τῶν ὀλοκαυτωμάτων τοῦ Εἰκοσιένα. Οἱ ὠδές του γιά τόν Ἱερό Λόχο, γιά

τή Χίο, γιά τήν Πάργα καί τά Ψαρά καί τή Σάμο καί τό Σούλι, οί ποιητικοί διαλογισμοί του καί ἡ ἀρετή του, τόν ἔφεραν στήν πρώτη γραμμή τῆς νεοελληνικῆς ποιητικῆς παράδοσης. Κι ἂν ἔγραψε σέ μιά λόγια γλῶσσα, ὅμως δέν ἀποδιώχνει καί τά πιό λαϊκά γλωσσικά στοιχεῖα. Ἔτσι ἡ πνευματική παράδοση τοῦ Εἰκοσιένα, βρῆκε τήν πιό γνήσια ἔκφρασή της, στίς καλβικές ὠδές.

Τό ποιητικό παράδειγμα τοῦ Σολωμοῦ καί τοῦ Κάλβου, τό ἀκολουθεῖ κι ἓνας ἄλλος ποιητής ἀπό τά Ἑφτάνησα καί τοῦτος, ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης. Γεννημένος στή Λευκάδα ζεῖ καί κινεῖται μέ τό ὄραμα νά δεῖ καί τήν ιδιαίτερη πατρίδα του, ὅλα τά Ἰόνια νησιά, ἐνωμένα μέ τήν πατρίδα. Πρωτοστατεῖ στούς ἀγῶνες γιά τήν ἔνωση, εἶναι βουλευτής στήν Ἰόνια Βουλή, ὅπου ἐκφωνεῖ λόγους γιομάτους ἐθνικό παλμό καί πατριωτικήν ἔξαρση, ὅμως παράλληλα καλλιιεργεῖ καί τήν ποίηση. Γεννημένος πάνω στό φούντωμα τοῦ Ἀγώνα (1824), ἠλεκτρίζεται, ἔφηβος ἀκόμα, ἀπό τίς πρόσφατες τότε μνήμες τοῦ Εἰκοσιένα, ἀπό τίς θυσίες τῶν ἀγωνιστῶν καί τά κατορθώματά τους καί γίνεται ὁ ὕμνητής καί ὁ βάρδος τους. Ἔτσι ἀπό τήν ποίηση τοῦ Βαλαωρίτη ξεπετάγεται ὁ πιό γνήσιος ἀντίλαλος τοῦ Εἰκοσιένα, μέ τούς κλέφτες καί τούς ἀρματωλούς, τό Γέρο-Δῆμο, τόν Ἀστραπόγιαννο καί τόν Πατριάρχη Γρηγόριο καί τό Σαμουήλ κι ἀκόμα μέ τήν Κυρά-Φροσύνη καί τό Θανάση Διάκο καί τό Φωτεινό.

Ὁ Βαλαωρίτης μέ τήν ποίησή του ἐπιβαλόταν ὡς παράδειγμα ποιητῆ, πού ἐμπνεόταν κατευθεῖαν ἀπ' τά πρόσφατα κατορθώματα τῶν Ἑλλή-

νων, ἀπ' τήν κλεφτουριά καί τούς ἀγῶνες τοῦ Εἰκοσιένα, ἀπ' τή λαϊκή ἥρωική μας παράδοση.

Ἐνῶ τό 1857 πεθαίνει ὁ Σολωμός, σέ δυό χρόνια, τό 1859, γεννιέται ἓνας ἄλλος μέγας ποιητής μας, ὁ Κωστής Παλαμᾶς. Γεννημένος στήν Πάτρα, μεγαλώνει στό Μεσολόγγι, πού κάθε γωνιά του κρύβει κι ἐκφράζει μεγαλεῖο καί δόξα, θυσίες καί ὀλοκαυτώματα ἀπ' τά χρόνια τῆς Ἐξόδου. Ὁ Παλαμᾶς παίρνοντας ἀφορμή ἀπ' τό Μεσολόγγι, ζυμώνεται μέ τήν πιό πρόσφατη ἱστορία τοῦ Γένους του, ζεῖ μέ τά φτερά τῆς φαντασίας του τό Εἰκοσιένα καί τούς ἀγῶνες του κι ἀκόμα ἀνατρέχει καί σ' ὀλάκερη τήν ἱστορία τοῦ Ἑθνους του. Ὅταν στά 1886 θά κάνει δειλά τήν ἐμφάνισή του μέ τήν πρώτη ποιητική του συλλογή «Τά Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου», θά ταράξει τά λιμνασμένα νερά στήν πνευματική Ἀθήνα τοῦ λογιωτατισμοῦ, γιατί τά περισσότερα ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς, εἶναι τραγούδια ἐμπνευσμένα ἀπ' τήν ἐλληνική φύση καί τήν πατρίδα, γιομάτα ἀντίλαλους ἀπ' τή δόξα τοῦ Μεσολογγιοῦ καί τούς ἀγῶνες τοῦ Εἰκοσιένα.

Μέ τόν Παλαμᾶ πού δέν ἦταν μονάχα μέγας ποιητής ἀλλά καί κριτικός νοῦς ὀξύτατος, με ἀσυνήθιστην ἐνημέρωση πάνω στά πνευματικά καί ἰδεολογικά ρεύματα τῆς ἐποχῆς του, ἀνασύρεται ἀπό τήν ἀφάνεια ὁ Σολωμός, ὁ ἀγνοημένος καί περιφρονημένος πολλά χρόνια τώρα ἀπ' τό λογιωτατισμό καί μᾶς παρουσιάζεται σέ ὅλη τήν ποιητική μεγαλωσύνη καί μέ τά ὑψηλά πνευματικά του διδάγματα, ἀποκατασταίνεται στή συνείδησή μας ὁ Κάλβος, ἄγνωστος ὡς τότε καί σχε-

δόν ανύπαρκτος ως ποιητική παρουσία στον ελληνικό πνευματικό χώρο και υψώνεται στο βάθος που της άξιζε, ή βρυσομόνα ποιητική φλέβα του Βαλαωρίτη.

Άκόμα ο Παλαμᾶς θά θαυμάσει και θά προσέξει και θ' αγαπήσει βαθεία και τό δημοτικό μας τραγούδι και τή δημοτική μας γλώσσα, καθώς και όλους τούς άλλους θησαυρούς του λαϊκού μας πνευματικού πολιτισμού, όπως έκφράστηκαν μέ τήν Τουρκοκρατία και τό Είκοσιένα, οδηγούμενος όχι μόνον άπ' τίς έρευνες και τίς μελέτες ξένων φημισμένων νεοελληνιστών, όπως ο Φωριέλ, ο Λεγκράν κ.ά. αλλά και άπό τά πολύτιμα επιστημονικά συμπεράσματα και τίς εργασίες, του ίδρυτή της λαογραφικής επιστήμης στον τόπο μας, του Νικολάου Πολίτη. Κι άκόμα μέ τόν Παλαμᾶ έκφράζεται ποιητικά τό άγνοημένο και περιφρονημένο έως τότε Βυζάντιο (μέ τά μεγάλα ποιητικά έργα του, τό «Δωδεκάλογο του Γύφτου» και τή «Φλογέρα του Βασιλιά»), που οδηγείται και σέ τοῦτο ο ποιητής άπ' τίς μελέτες μεγάλων ξένων έρευνητών βυζαντινολόγων, όπως του Κρουμπάχερ, του Σλουμπερζέ, του Ντήλ κ.ά., αλλά και του δικού μας μεγάλου ιστορικού Κ. Παπαρηγοπούλου.

Έτσι στην ποιητική συνείδηση του Παλαμᾶ, άρχισε νά διαμορφώνεται ο ελληνισμός, ένιατος και άδιαίρετος, στην άδιάσπαστη ιστορική του συνέχεια, άπ' τήν αρχαιότητα και τό Μεγαλέξαντρο και τό Βυζάντιο και τήν Φραγκοκρατία, ίσαμε τήν Έπανάσταση του '21, μέ τήν άδιάσπαστη γλωσσική, φυλετική και θρησκευτική το ένότητα, μέ τόν ύψηλό και άκματο,

ίσαμε τό πρόσφατο τότε Είκοσιένα, λαϊκό του πολιτισμό.

Άλλά ή όλη προσπάθεια για τήν επιστροφή στις ζωντανές πηγές του ελληνισμού, έφερε ως άμεσο αποτέλεσμα και τήν επανασύνδεσή μας, μέ τίς εθνικές μας ρίζες, μᾶς πλησίασε όριστικά και μᾶς έκανε ν' άγκαλιάσουμε και τό λησμονημένο και παραγνωρισμένο Βυζάντιο και τίς πλούσιες και τόσο ζωογόνες πνευματικές κατακτήσεις της Τουρκοκρατίας, αλλά παράλληλα μᾶς έκανε ν' αγαπήσουμε βαθύτερα και ουσιαστικώτερα, τόν κόσμο και τό ήθος του Είκοσιένα.

Έκεί γύρω στά 1880-1890 και μετά, ή εθνική μας παράδοση σέ όλους τούς τομείς και ή τόσο ζωογόνα πρόσφατη ιστορική μας έμπειρία, δένονται σφιχτά ή μιά μέ τήν άλλη και μᾶς οδηγούν σέ μιά γόνιμη εθνική αὐτογνωσία και καρποφόρα συλλογική συνείδηση. Άπό τότε είναι άναφισβήτητο, σημειώνεται μιά μεγάλη άνθιση στά γράμματα και στις τέχνες, εμφανίζονται μεγάλες μορφές στην ποίηση και στην πεζογραφία μας, οι φιλολογικές μελέτες διευρύνονται, μέ τή σπουδή του δημοτικού μας τραγουδιού, του Σολωμού και του Κάλβου και των άλλων προδρόμων της πνευματικής μας αναγέννησης, άπ' τά χρόνια της Τουρκοκρατίας κι έδώθε, οι λαογραφικές σπουδές προάγονται άκόμη περισσότερο, συνειδητοποιείται ή εθνική ανάγκη νά περισωθούν και νά μελετηθούν τά κείμενα των Έλλήνων της Τουρκοκρατίας και των άγωνιστών του Είκοσιένα (έρχονται στο φώς της δημοσιότητας τ' Απομνημονεύματα του στρατηγού Μακρυγιάννη, σωστό μνημείο του νεοελληνικού λόγου, του Κασομούλη, ή ελληνική Νομαρχία, κάποιου άνώνυμου στοχαστή

κ.ά.), γίνεται προσεχτικώτερη και συστηματικώτερη σπουδή της λαϊκής μας τέχνης, ή οποία τώρα εκτιμάται και θανμάζεται, ύστερα μάλιστα απ' τό κήρυγμα του Περικλη Γιαννόπουλου και τή γόνιμη προσφορά της 'Αγγελικής Χατζιμιχάλη (κασέλες, χοροί, κεντήματα, φορεσιές κ.λπ.), επιβάλλεται αργότερα στή συνείδησή μας, ένας καθαντό λαϊκός, αλλά τόσο αληθινός και γνήσιος, και για τοῦτο μεγάλος ζωγράφος, ό Θεόφιλος και γενικώτερα παίρνει τή θέση που θάπρεπε νά ἔχει στή συνείδηση του 'Εθνους, ό λαϊκός μας πολιτισμός, γέννημα τών αγώνων και τών θυσιών αλλά και της πνευματικής κληρονομιάς της Τουρκοκρατίας και της Μεγάλης 'Ελληνικής 'Επανάστασης.

Θά δεχτούμε ακόμα τήν πνευματική και ήθική επίδραση του Εικοσιένα, ως 'Εθνος και ως λαός και σέ πολλές μεταγενέστερες εξορμήσεις μας. 'Η τόσο άνορθωτική σέ όλους τούς τομείς, περίοδος τών ετών 1910-1920 όφείλεται στήν άναγεννητική και άφυπνιστική δύναμη που άσκησε στά πνεύματα και στίς καρδιές, κατά τόν τρόπο που προαναφέραμε, ή άνασύνδεσή μας μέ τή ζωογόνα εθνική παράδοση του Εικοσιένα, άφου άλλωστε, ό,τι εκείνο είχε πετύχει, μέ τούς άγώνες της δεκαετίας αυτής, ολοκληρωνόταν και συμπληρωνόταν κατά τόν ευτυχέστερο τρόπο.

Και ακόμα ή πιο πρόσφατη Δόξα του 1940, ξεπήδησε από τό υπέροχο παράδειγμα της άρετής και της θυσίας, τών 'Αγωνιστών της Μεγάλης 'Ελληνικής 'Επανάστασης.

"Όταν τό πρωί της 28ης 'Οκτωβρίου, μιά ομάδα φοιτητών ζήτησε από τόν Κωστή Παλαμά, που βρισκόταν ακόμα τότε στή ζωή, τή γνώμη

του για τόν πόλεμο, που μόλις τότε είχε άρχίσει στήν ελληνική μεθόριο, έλαβε από τό μεγάλο ποιητή, που είχε κυρτώσει κάτω από τό βάρος τών όγδονταένα χρόνων του, τούτη τήν άπάντηση σέ στίχους, που άποτελεί πραγματικά, μιά πολύτιμη ύποθήκη προς τό έθνος έως σήμερα:

Αυτό κρατάει ανάλαφρο μέσ στήν άνεμοζάλη

τό από του κόσμου τή βοή πρεσβυτικό κεφάλι.

Αυτό τό λόγο θά σάς πω, δέν έχω άλλο κανένα:

Μεθύστε μέ τ' άθάνατο κρασί του Είκοσιένα.

Μέ αυτή τήν προτροπή ό εθνικός μας ποιητής, ενίσχυσε τά ελληνικά νεϊάτα, κατά τήν ήρωική εκείνη έξορμήσή τους.

'Αλλά σταματούμε εδώ, γιατί θά μάς χρειαζόταν πολύς χρόνος άκόμη, άν επιχειρούσαμε νά επεκτείνουμε, έστω και σέ γενικές γραμμές, τήν έρευνά μας, για τίς επιδράσεις της 'Επανάστασης του 1821 και στή νεοελληνική πεζογραφία, στή ζωγραφική, τή γλυπτική και στή μουσική.

Πάντα τό Εικοσιένα, μέ ό,τι πολύτιμο κρύβει μέσα του και έκφράζει, θ' άποτελεί, έφ' όσον θά υπάρχει τό 'Ελληνικό 'Εθνος, άκένωτη πηγή στοχασμών και έμπνεύσεων και έξάρσεων, πεδίο μελετών έπιστημονικών και ιστοριοδιφικών έρευνών και κέντρισμα καλλιτεχνικής δημιουργίας, αλλά και κολυμπήθρα μέσα στήν όποία θά άναβαφτίζονται και θά φρονιματίζονται και θά άντλούν δυνάμεις, «έσσει», οί γενεές τών 'Ελλήνων.

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

- Χριστός 'Ανέστη!
- 'Αληθώς 'Ανέστη!

Μέ αὐτές τίς δύο φράσεις, σαράντα ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα, θὰ ἀνταλλάσσουμε καθημερινό χαιρετισμό.

Κάποτε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔτσι χαιρετοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον αὐτὴ τὴν περίοδο. Σήμερα πολὺ λιγότεροι. Οἱ πολλοί, ὅταν ἀκοῦν «Χριστός ἀνέστη», δέν ξέρουν τί νά ποῦν. Κάποιοι λένε «χρόνια πολλά». Ἄλλοι «εὐχαριστῶ». Καί ἄλλοι «ἐπίσης». Μὴ γελάτε. Ἐμεῖς ἀπὸ παιδιά, τὰ μάθαμε αὐτὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ περισσότεροι ἦταν ἀπλοῖ ἄνθρωποι καί πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὀλιγογράμματοι. Οἱ σημερινοὶ νέοι ἴσως δέν τὰ ἀκουσαν ποτέ.

Πολλοὶ ρωτοῦν: Γιατί χρησιμοποιοῦμε αὐτὸν τὸν χαιρετισμὸ καί μάλιστα σαράντα μέρες; Νομίζω γιὰ δύο λόγους: Ὁ πρῶτος, ἀφορᾷ τὸν χαιρετισμὸ, αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν. Χαιρετοῦμε μὲ τὸ «Χριστός ἀνέστη» διότι μᾶς διακατέχει τὸ μεγάλο γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καί θέλουμε νά τὸ ὑπενθυμίζουμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον. Ὁ δεύτερος λόγος ἀφορᾷ τὴν διάρκεια. Ὁ Χριστὸς «παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα, ὁπτανόμενος αὐτοῖς (τοῖς μαθηταῖς του) καί συναλιζόμενος καί λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ» (Πράξεις τῶν Ἀποστόλων). Καί μετὰ ταῦτα ἀνελήφθη. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν τῶν σαράντα ἡμερῶν καί ἡ Ἐκκλησία

μας σέ ὅλες τίς ἀκολουθίες τῆς ψάλλει τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

«Χριστὸς ἀνέστη» λοιπὸν καί «'Αληθῶς ἀνέστη». Καί εἶναι τόσο ὠραῖος αὐτὸς ὁ χαιρετισμὸς, τόσο χαρούμενος, τόσο ἐλπιδοφόρος. Καί ἐκεῖνο τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ «ἀληθῶς»! Τόσο εὐχο! Καί τὸ ἔλεγαν τόσο ἀνετα οἱ παλhoὶ ἄνθρωποι, τόσο ὁμορφα. Καί ὄχι μόνον τὸ ἔλεγαν, ἀλλὰ καί τὸ καταλάβαιναν, ὅσο δέν τὸ καταλαβαίνουν τὰ σύγχρονα παιδιά, παραποιῶντας, λόγω δημοτικῆς, καί τὴν ὀρθογραφία του (ἀλιθός).

Θὰ τελειώσω μὲ ἓνα γνωστὸ, σχετικῶς, ἀνέκδοτο, πού ταιριάζει ὅμως στὴν περίπτωσι. Κάποιο Πάσχα, στὴν μακαρία τῇ λήξει γενομένην Κομμουνιστικῇ Ρωσσίᾳ, ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας, μὲ ὁμιλίαν του τριῶν ὥρῶν, μπροστὰ σέ πυκνότατο ἀκροατήριον, κατέρριψε τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, μὲ πλῆθος ἐπιχειρημάτων. Στὸ τέλος ρώτησε:

- Μήπως ὑπάρχει ἀντίρρηση;

Σηκώθηκε ὀρθίος ἓνας Ρῶσσος. Ὁ ὁμιλητὴς τοῦ εἶπε:

- Σᾶς δίνω διορία τρία λεπτά γιὰ νά ἀναπτύξετε τὴν σκέψιν σας.

- Μόνον ἓνα λεπτό, εἶπε ἐκεῖνος. Καί στρεφόμενος πρὸς τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον, φώναζε μὲ στεντορεία φωνή:

- Χριστὸς ἀνέστη, ἀδελφοί.

Καί ἡ λαοθάλασσα ἐκείνη, μὲ μιὰ φωνὴ ἀποκρίθηκε:

- Ἀληθῶς ἀνέστη.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Ο ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑ

Ἡ παρουσία τοῦ Homo sapiens, τοῦ Σοφοῦ ἀνθρώπου στὸν πλανήτη Γῆ ἀνάγεται σύμφωνα μέ τίς ἀπόψεις τῶν συγχρόνων παλαιοανθρωπολόγων σέ 100.000 ἔτη περίπου ἐνωρίτερα ἀπό σήμερα. (Χρ. Γιαμβριᾶ: Ἡ ἐξέλιξη, ὁ Δαρβίνος, ὁ ἀνθρώπος σελ. 93, ἔκδοση Χ.Ε.Ε.). Καί ὅμως μόλις πρό ἑπτὰ περίπου αἰῶνων ὁ ἀνθρώπος ἀπέκτησε τήν ὀρθή ἀντίληψη γιά τήν ἔκταση καί τήν μορφή τῆς πανάρχαιας κατοικίας του τῆς Γῆς, χάριτι στίς τολμηρές θαλασσοπορεῖες τοῦ Χρ. Κολόμβου τοῦ Φ. Μεγγελάνου.

Ἐκτοτε σημειώθηκαν καί σημειώνονται πολλά βήματα μέ διαρκῶς αὐξανόμενους ρυθμούς πρός τήν σημερινήν κατεύθυνση, τήν ὁποία συνοπτικῶς ὀνομάζουμε παγκοσμιοποίηση, ὡς ἀπόρροια τῆς τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως καί εἰδικώτερα στά μέσα μεταφορᾶς καί τηλεπικοινωνίας. Ἀπό τά ἀποτελέσματα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ γεγονότος εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, μέ τέτοια ἀποτελέσματα σέ διεθνή κλίμακα ὥστε νά γευόμεθα τοὺς χειμερινούς μῆνες καλοκαιρινά φρούτα, προερχόμενα ἀπό τίς χώρες τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ἡ ἄμεση ἐνημέρωση γιά τά γενόμενα σέ ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς Γῆς, ἡ ἐπι-

κοινωνία τῶν λαῶν τῆς Γῆς καί ἀνταλλαγὴ πολιτισμικῶν στοιχείων.

Αὐτά εἶναι πραγματικότητες τίς ὁποῖες ζοῦμε στίς ἡμέρες μας, οἱ ὁποῖες ὅμως γεννοῦν ἀπορίες καί ἐρωτηματικά κατὰ πόσον αὐτά εἶναι μιά φυσική ἐξέλιξη στήν παγκόσμια ἱστορία ἢ προσόντα ἐνός κατὰ τό μᾶλλον μυστικοῦ προγράμματος, τό ὁποῖον κατευθύνεται ἀπό ἄδηλα κέντρα ἀποφάσεων.

Μέσα σέ αὐτά τά ἱστορικά πλαίσια, ἡ δημοκρατία ὅπως αὐτή ἐξελίσσεται, εἶναι πλέον μιά κατὰ γενική ἐντύπωση, ψευδαίσθηση, πού λειτουργεῖ ἐγκλωβισμένη, καθὼς οἱ πολῖτες συνεχίζουν νά ψηφίζουν, ἀλλά ἡ ψήφος τῶν δέν ἔχει κανένα περιεχόμενο. Ψηφίζω γιά ἐκπροσώπους οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν πραγματική ἐξουσία. Καί αὐτό, τό μόνον πού τοὺς ἔχει μείνει, εἶναι νά ἀποφασίζουν γιά πολιτικά προγράμματα τῆς «δεξιᾶς» ἢ τῆς «ἀριστερᾶς», πού εἶναι πλέον ταυτόσημα σέ ὅλες τίς δυτικές χώρες.

Κάτω ἀπὸ αὐτές τίς συνθῆκες ὁποιαδήποτε πρόβλεψη γιά τό τί τέξεται ἡ ἐπιούσα εἶναι προφανῶς ἐπισηφλής. Ὅμως γιά τόν ἀνθρώπο τῆς Πίστεως μέσα σέ ἕναν κόσμο ἀβεβαιότητας καί ἀνασφαλείας ἡ μόνη ἐγγύηση εἶναι ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ Πατέρα

καί ἡ πνευματική καθοδήγηση τὴν ὁποία ἀσκεῖ ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία καί τῆς ὁποίας αἱ πύλαι Ἰδοὺ οὐ κατισχύουσιν Αὐτῆς.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1826

Ἡ δεκάτη Ἀπριλίου 1826 εἶναι μιά σημαντική ἐπέτειος στὸν ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγερσίας, κατὰ τὴν ὁποία πραγματοποιήθηκε ἡ ἥρωική ἐξοδος τῶν Μεσολογγιτῶν. Ἡ σημασία της δὲν ἔγκειται μόνον στὸν ἥρωισμό καί στὸ πνεῦμα αὐτοθυσίας τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καί στὴν μεταστροφή τῶν διαθέσεων τῶν Εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων ἔναντι τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν σὲ ἔμπρακτον συμβολή στὴν ἀπελευθέρωσή των.

Συγκεκριμένα στὸ Παρίσι ὠργάνωσαν οἱ φοιτητές διαδήλωση, εὐθύς ὡς ἀνεγγέλθει ἡ πτώση τοῦ Μεσολογγίου καί ὑποχρέωσαν τὸν βασιλέα Κάρολον νὰ ἐξέλθει στὸν ἐξώστη τῶν ἀνακτόρων καί νὰ ζητοκραυγάζει ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καί νὰ πεῖ, ὅτι μὲ αὐτοὺς θὰ πᾶμε καί στὴν Κωνσταντινούπολη. Ὁ Πάλμερστον στὴν ἀγγλική βουλή καί ὁ Σατωμπριάν στὴ γαλλική βουλή ἐξεφώνησαν ὑπέροχους λόγους ὑπὲρ τοῦ Μεσολογγίου καί τὰ φιλελληνικά κηρύγματα τοῦ Νείμπουργ καί τὸν Θιερισίου, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν τραγωδία τοῦ Μεσολογγίου συνείκησαν τὸν γερμανικὸν λαὸν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καί ἔρanoi σὲ ὅλη τὴν Γερμανία διενεργοῦνται ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Μεγάλα ποσὰ ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ἐράνων αὐτῶν

διατίθενται γιὰ τὴν ἐξαγορά Ἑλλήνων αἰχμαλώτων τῶν Τούρκων καί ἰδιαίτερα γυναικοπαίδων, τὰ ὁποία ἐπωλοῦντο στὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ἀνατολῆς. Ποιητές, γλύπτες, ζωγράφοι μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ Γκαῖτε, ὁ Οὐλανώ, ὁ Ντελακρουά, ὁ Εὐγένιος ντέ Λασσέκ ἀποθανατίζουν στὰ ἔργα τους τὴν δόξα τοῦ Μεσολογγίου.

Καί ἡ συνέχεια αὐτῶν τῶν γεγονότων ἦταν ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου τὸ ἐπόμενο ἐτος μὲ τὴν καταβύθιση τῆς τουρκοαιγυπτιακῆς ἀρμάδας ἀπὸ τοὺς ἠνωμένους στόλους τῶν Ἀγγλων, Γάλλων καί Ρώσων συμμάχων, μὲ τὴν ὁποία ἐφθάσαμε στὸν τελικὸ σκοπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, στὴν γένεση τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἡ ἐπέτειος αὐτὴ ἐορτάζεται πανηγυρικά στὸ Μεσολόγγι κάθε Κυριακὴ τῶν Βαΐων καί ἔχει τοπικὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ ἡ σημασία της εἶναι πολὺ εὐρύτερη μὲ πανελλήνιες συνέπειες.

Ἡ ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Στὸ ἀπώτερο παρελθόν τὸ Ἰσλάμ ἐπιθετικὸ σύμφωνα μὲ τίς ἐπιταγές τοῦ Κορανίου ἀπέιλησε τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴν Δύση καί ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Οἱ Ἀραβες ἔγιναν κύριοι τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου καί ἐφθασαν στὰ Πυρηναια, ἐνῶ αἰῶνες ἀργότερα οἱ Τούρκοι κατέκτησαν τὸν βαλκανικὸν χῶρο καί ἐφθασαν στὰ πρόθυρα τῆς Βιέννης καί εἶχαν προθέσεις γιὰ νὰ ἐκστρατεύσουν στὴν ἰταλική χερσόνησο.

Μέ μακροχρόνιους πολέμους οι χριστιανικοί λαοί της Ευρώπης έξεδίωξαν τούς στρατούς του Ίσλάμ και έγιναν κύριοι του χώρου των, ιδρύοντας τά ύφιστάμενα και σήμερα ευρωπαϊκά κράτη, κατ' έπωνυμίαν τουλάχιστον χριστιανικά.

Σήμερα δείχνουν τά πράγματα ότι «ό ιερός πόλεμος» του Κοραίνου για τήν κατάκτηση της Ευρώπης είναι περιττός. Ό μουσουλμανικός όγκος των οικονομικών μεταναστών μέ μόνον όπλο τήν υπεργεννητικότητα έναντι εκείνης των Χριστιανών σέ χρόνον όριζόμενον από τούς νόμους της στατιστικής θά αποκτήσει τήν πληθυσμιακή πλειοψηφία, μέ ό,τι αυτό συνεπάγεται στήν κοινωνική αλλά και στήν πολιτική ζωή των χωρών της Ευρώπης.

Συγκεκριμένα ό ρυθμός αναπαραγωγής των λαών σέ δυτικές κοινωνίες είναι κάτω από 1,5 παιδιά ανά γυναίκα οι μουσουλμάνοι πού ζοϋν σέ χώρες της Δύσεως αναπαράγονται μέ ρυθμούς 4-6 ακόμη και 8 παιδιά. Οι «χριστιανοί» κανουν άμβλώσεις οι μουσουλμάνοι δέν κανουν. Οι χριστιανοί έχουν μικρές οίκογένειες, 1 μέ 2 παιδιά· οι μουσουλμάνοι μεγάλες κατά μέσον όρον 6-8 παιδιά. Οι μουσουλμάνοι είναι πιστοί στίς παραδόσεις τους, οι περισσότεροι χριστιανοί όχι. Ή προσέλευση των μουσουλμάνων στά τζαμιά και ό ζήλος τους ξεπερνούν τήν προσέλευση και τόν ζήλο, πού δείχνουν οι χριστιανοί για τόν εκκλησιασμό τους.

Αυτές οι διαπιστώσεις καθόλου ευχάριστες, πού έγγίζουν και τήν δική

μας πατρίδα, συγκλίνουν στήν ανάγκη για τήν συνειδητοποίηση των λεγομένων «χριστιανικών κοινωνιών» από «λεγόμενες» νά γίνουν ούσιαστικές και κατ' επίγνωση.

Γ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

Στόν τόμο «Έλληνες άστικολόγοι του 20^{ου} αιώνα, πού εκδόθηκε στίς εκδόσεις Π. Σάκουλα μέ επίμέλεια του καθηγητού-άκαδημαϊκού Άπ. Γεωργιάδη, περιλαμβάνεται και ό άείμνηστος φίλος και συνεργάτης των «Άκτίνων» Γεώργιος Δασκαρόλης († 2008), καθηγητής του άστικού δικαίου στό Πανεπιστήμιο Θράκης.

Στά βιογραφικά του πολύ όρθά τονίζεται, ότι «παρέμεινε πιστός χριστιανός μέχρι τό τέλος της ζωής του».

«Τό δέον άς γίνει Δέηση ήταν ή ευχή και ή έλπίδα του». Στό πρόσωπό του οι μαθητές και οι συνάδελφοί του «γνώρισαν και έξησαν τόν Καθηγητή και Άνθρωπο μέ Κ και Α κεφαλαίο. Ψηλός, ευθυτενής, ξεχώριζε από μακριά, άυστηρός και χαμογελαστός... δύσκολος νά ικανοποιηθεϊ έπισημονικά και πρόθυμος νά καθοδηγήσει, συντηρητικός στή νομική σκέψη και προοδευτικός στά μηνύματα των καιρών, άπόλυτος στήν προσήλωση στό καθήκον και έπιεικής στίς άδυναμίες, πρόθυμος στό νά άναγνωρίζει τά λάθη του...».

ΒΑΣΙΑ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

καί ἡ πνευματική καθοδήγηση τήν ὁποία ἀσκεῖ ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία καί τῆς ὁποίας αἱ πύλαι Ἰδοῦ οὐ κατισχύσουσιν Αὐτῆς.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1826

Ἡ δεκάτη Ἀπριλίου 1826 εἶναι μιά σημαντική ἐπέτειος στόν ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγερσίας, κατὰ τήν ὁποία πραγματοποιήθηκε ἡ ἥρωική ἐξοδος τῶν Μεσολογγιτῶν. Ἡ σημασία της δέν ἐγκείται μόνον στόν ἥρωισμό καί στό πνεῦμα αὐτοθυσίας τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως, ἀλλά καί στήν μεταστροφή τῶν διαθέσεων τῶν Εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων ἔναντι τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, ἀπό τήν ἀδιαφορίαν σέ ἔμπρακτον συμβολή στήν ἀπελευθέρωσή των.

Συγκεκριμένα στό Παρίσι ὠργάνωσαν οἱ φοιτητές διαδήλωση, εὐθύς ὡς ἀνεγγέλθει ἡ πτώση τοῦ Μεσολογγίου καί ὑποχρέωσαν τόν βασιλέα Κάρολον νά ἐξέλθει στόν ἐξώστη τῶν ἀνακτόρων καί νά ζητοκραυγάσει ὑπέρ τῶν Ἑλλήνων καί νά πεῖ, ὅτι μέ αὐτούς θά πᾶμε καί στήν Κωνσταντινούπολη. Ὁ Πάλμερστον στήν ἀγγλική βουλή καί ὁ Σατωμπριάν στή γαλλική βουλή ἐξεφώνησαν ὑπέροχους λόγους ὑπέρ τοῦ Μεσολογγίου καί τά φιλελληνικά κηρύγματα τοῦ Νείμπουργ καί τόν Θιερσίου, ἐμπνευσμένα ἀπό τήν τραγωδία τοῦ Μεσολογγίου συνείκησαν τόν γερμανικόν λαόν ὑπέρ τῶν Ἑλλήνων καί ἔβρανοι σέ ὅλη τήν Γερμανία διενεργοῦνται ὑπέρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Μεγάλα ποσά ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ἐράνων αὐτῶν

διατίθενται γιά τήν ἐξαγορά Ἑλλήνων αἰχμαλώτων τῶν Τούρκων καί ἰδιαίτερα γυναικοπαίδων, τά ὁποία ἐπωλοῦντο στά σκλαβοπάζαρα τῆς Ἀνατολῆς. Ποιητές, γλύπτες, ζωγράφοι μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ Γκαῖτε, ὁ Οὐλάνω, ὁ Ντελακρουά, ὁ Εὐγένιος ντέ Λασσέκ ἀποθανατίζουν στά ἔργα τους τήν δόξα τοῦ Μεσολογγίου.

Καί ἡ συνέχεια αὐτῶν τῶν γεγονότων ἦταν ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου τό ἐπόμενο ἐτος μέ τήν καταβύθιση τῆς τουρκοαιγυπτιακῆς ἀρμάδας ἀπό τοὺς ἠνωμένους στόλους τῶν Ἀγγλων, Γάλλων καί Ρώσων συμμάχων, μέ τήν ὁποία ἐφθάσαμε στόν τελικό σκοπό τῆς ἐπαναστάσεως, στήν γένεση τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἡ ἐπέτειος αὕτη ἐορτάζεται πανηγυρικά στό Μεσολόγγι κάθε Κυριακή τῶν Βαΐων καί ἔχει τοπικό χαρακτήρα, ἀλλά ἡ σημασία της εἶναι πολὺ εὐρύτερη μέ πανελλήνιες συνέπειες.

Ἡ ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Στό ἀπώτερο παρελθόν τό Ἰσλάμ ἐπιθετικό σύμφωνα μέ τίς ἐπιταγές τοῦ Κορανίου ἀπέιλησε τοὺς λαούς τῆς Εὐρώπης ἀπό τήν Δύση καί ἀπό τήν Ἀνατολή. Οἱ Ἀραβες ἔγιναν κύριοι τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου καί ἐφθασαν στά Πυρηναῖα, ἐνῶ αἰῶνες ἀργότερα οἱ Τούρκοι κατέκτησαν τόν βαλκανικόν χῶρο καί ἐφθασαν στά πρόθυρα τῆς Βιέννης καί εἶχαν προθέσεις γιά νά ἐκστρατεύσουν στήν ἰταλική χερσόνησο.

Μέ μακροχρόνιους πολέμους οι χριστιανικοί λαοί της Ευρώπης έξε-
δίωξαν τους στρατούς του Ίσλάμ και
έγιναν κύριοι του χώρου των, ιδρύ-
οντας τά ύφιστάμενα και σήμερα ευ-
ρωπαϊκά κράτη, κατ' έπωνυμίαν του-
λάχιστον χριστιανικά.

Σήμερα δείχνουν τά πράγματα ότι
«ό ιερός πόλεμος» του Κορανίου για
τήν κατάκτηση της Ευρώπης είναι πε-
ριττός. Ό μουσουλμανικός όγκος των
οικονομικών μεταναστών μέ μόνον ό-
πλο τήν υπεργεννητικότητα έναντι έ-
κείνης των Χριστιανών σέ χρόνον ό-
ριζόμενον από τους νόμους της στατι-
στικής θά αποκτήσει τήν πληθυσμιακή
πλειοψηφία, μέ ό,τι αυτό συνεπάγεται
στήν κοινωνική αλλά και στήν πολι-
τική ζωή των χωρών της Ευρώπης.

Συγκεκριμένα ό ρυθμός άναπαρα-
γωγής των λαών σέ δυτικές κοινωνίες
είναι κάτω από 1,5 παιδιά ανά γυ-
ναίκα οι μουσουλμάνοι πού ζοϋν σέ
χώρες της Δύσεως άναπαράγονται μέ
ρυθμούς 4-6 άκόμη και 8 παιδιά.
Οί «χριστιανοί» κανουν άμβλώσεις οι
μουσουλμάνοι δέν κανουν. Οί χρι-
στιανοί έχουν μικρές οίκογένειες, 1
μέ 2 παιδιά· οι μουσουλμάνοι μεγάλες
κατά μέσον όρον 6-8 παιδιά. Οί
μουσουλμάνοι είναι πιστοί στίς παρα-
δόσεις τους, οι περισσότεροι χριστια-
νοί όχι. Η προσέλευση των μουσουλ-
μάνων στά τζαμιά και ό ζήλος τους
ξεπερνούν τήν προσέλευση και τόν
ζήλο, πού δείχνουν οι χριστιανοί για
τόν έκκλησιασμό τους.

Αυτές οι διαπιστώσεις καθόλου ευ-
χάριστες, πού έγγίζουν και τήν δική

μας πατρίδα, συγκλίνουν στήν άνάγκη
για τήν συνειδητοποίηση των λεγομέ-
νων «χριστιανικών κοινωνιών» από
«λεγόμενες» νά γίνουν ούσιαστικές
και κατ' επίγνωση.

Γ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

Στόν τόμο «Έλληνες άστικολόγοι
του 20^{ου} αιώνα, πού έκδόθηκε στίς
έκδόσεις Π. Σάκκουλα μέ επιμέλεια
του καθηγητού-άκαδημαϊκού Έ.π. Γε-
ωργιάδη, περιλαμβάνεται και ό άεί-
μνηστος φίλος και συνεργάτης των
«Ακτίνων» Γεώργιος Δασκαρόλης (†
2008), καθηγητής του άστικού δι-
καίου στο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Στά βιογραφικά του πολύ όρθά το-
νίζεται, ότι «παρέμεινε πιστός χρι-
στιανός μέχρι τό τέλος της ζωής
του».

«Τό δέον άς γίνει Δέηση ήταν ή
ευχή και ή έλπίδα του». Στο πρόσω-
πό του οι μαθητές και οι συνάδελφοί
του «γνώρισαν και έζησαν τόν Καθη-
γητή και Άνθρωπο μέ Κ και Α κε-
φαλαίο. Ψηλός, ευθυτενής, ξεχώριζε
άπό μακριά, αυστηρός και χαμογελα-
στός... δύσκολος νά ίκανοποιηθεϊ έ-
πισημονικά και πρόθυμος νά καθο-
δηγήσει, συντηρητικός στή νομική
σκέψη και προοδευτικός στά μηνύμα-
τα των καιρών, άπόλυτος στήν προ-
σήλωση στο καθήκον και έπιεικής
στίς άδυναμίες, πρόθυμος στο νά ά-
ναγνωρίζει τά λάθη του...».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Πολλοί γονείς και εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα από την υπερβολική ένασχόληση των παιδιών με το διαδίκτυο, και άναξη-τούν τους αρμόδιους, που θά μπορούσαν νά τους δώσουν χρήσιμες πληροφορίες και κατευθύνσεις. Ο σημαντικότερος φορέας στή χώρα μας, που παρέχει πληροφορίες και συμβουλές για τό διαδίκτυο, είναι τό 'Ελληνικό Κέντρο 'Ασφαλοῦς Διαδικτύου (www.saferinternet.gr) τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκστρατεία ἐνημέρωσης καί ἐπαγρύπνησης ξεκίνησε τό 2004 καί ἐντάσσεται στό πρόγραμμα Safer Internet τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως.

Κύριοι στόχοι τῆς δράσεως τοῦ Κέντρου εἶναι ἡ προώθηση τῶν θετικῶν πλευρῶν τοῦ διαδικτύου καί γενικά τῶν διαδραστικῶν τεχνολογιῶν στήν καθημερινή ζωή, καθῶς καί ἡ ἐνημέρωση τῶν γονέων καί τῶν εκπαιδευτικῶν γιά τοὺς τρόπους μέ τοὺς ὁποῖους μποροῦν νά προστατευθοῦν, ἀλλά καί νά προστατεύσουν ἀποτελεσματικά τά παιδιά ἀπό τοὺς κινδύνους, πού ἐγκυμονεῖ ἡ μὴ ὀρθή χρήση τοῦ διαδικτύου. Ἐπί πλέον, τό 'Ελληνικό Κέντρο 'Ασφαλοῦς Διαδικτύου στοχεύει στήν προστασία τῶν ἀνήλικων χρηστῶν ἀπό ἀκατάλληλο ἢ ἐπιβλαβές γι' αὐτοὺς περιεχόμενο ἢ συμ-

περιφορά, στήν ἐνθάρρυνση τοῦ διαλόγου μεταξύ παιδιῶν καί γονέων σχετικά μέ τή χρήση τοῦ διαδικτύου, καί στήν προώθηση τοῦ ψηφιακοῦ ἀλφαριθμητισμοῦ καί τῆς κριτικῆς διαδραστικῆς σκέψεως.

Παράλληλα, γιά ἐξειδικευμένη τηλεφωνική ὑποστήριξη ἐναντι προβλημάτων ἀπό τό διαδίκτυο μπορεῖ κανεῖς νά ἀπευθυνθεῖ στή Γραμμή Βοηθείας 'ΥποΣΤΗΡΙΖΩ καί στό τηλ. 800 11 800 15 (δωρεάν γιά ὅλη τήν 'Ελλάδα). Ἡ Γραμμή ἀπευθύνεται σέ ἐνηλίκους καί παιδιά, ἀνήκει στό 'Ελληνικό Κέντρο 'Ασφαλοῦς Διαδικτύου καί λειτουργεῖ μέ τήν εὐθύνη τῆς Μονάδας 'Εφηβικῆς Ὑγείας (Μ.Ε.Υ.) τῆς Β' Παιδιατρικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ Γραμμή αὐτή ἀπευθύνεται σέ παιδιά, ἐφήβους καί τίς οἰκογένειές τους, παρέχοντας ὑποστήριξη καί συμβουλές γιά θέματα πού σχετίζονται μέ τή χρήση τοῦ διαδικτύου, τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου καί τῶν ἠλεκτρονικῶν παιχνιδιῶν (παρενόχληση, ἐξάρτηση, ἐπιβλαβές περιεχόμενο, παιδοφιλία, κ.ἄ.). Στελεχώνεται ἀπό ἐξειδικευμένους παιδοψυχολόγους σέ θέματα χρήσης καί κατάχρησης τοῦ διαδικτύου ἀπό τά παιδιά καί τοὺς ἐφήβους. Λειτουργεῖ στό Παρτάρισμα τοῦ Νοσοκομείου Παίδων «Π. καί Α. Κυριακοῦ», Μεσογειῶν 24, Γουδιό, ἀ-

πό Δευτέρα ως Παρασκευή, και ώρες 09.00-15.00.

Στόν τομέα της άπεξάρτησης τών άνηλίκων από τόν έθισμό στό διαδίκτυο λειτουργοῦν στή χώρα μας άξιόλογες μονάδες. Ἡ παραπάνω Μονάδα Ἑφηβικῆς Ὑγείας (Μ.Ε.Υ.) τῆς Β΄ Παιδιατρικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἶναι ταυτόχρονα καί ἡ μεγαλύτερη ἑλληνική μονάδα άπεξάρτησης από τόν έθισμό στό διαδίκτυο, ἡ ὁποία λειτουργεῖ από Δευτέρα ως Παρασκευή, από τίς 10.00 ἕως τίς 14.00 (τηλ. 210 7710825, www.youthhealth.gr e-mail: info@youthhealth.gr). Στήν Ἀθήνα λειτουργεῖ επίσης καί ἡ μονάδα άπεξάρτησης «18 Ἄνω Τμήμα Προβληματικῆς Χρήσης Διαδικτύου», πού άνήκει στό Ψυχιατρικό Νοσοκομεῖο Ἀττικῆς καί λειτουργεῖ στήν ὁδό Βουρνάζου 37 Ἀμπελόκηποι (τηλ. 210 6448980, www.users.otenet.gr/~psux87/).

Ἄλλες μονάδες άπεξάρτησης από τόν έθισμό στό διαδίκτυο εἶναι τό Εἰδικό Τακτικό Ἐξωτερικό Ψυχιατρικό Ἱατρεῖο Παιδιῶν καί Ἑφήβων γιά τήν Ἀντιμετώπιση τοῦ Ἑθισμοῦ στούς Η/Υ καί τό Διαδίκτυο, πού λειτουργεῖ στή Θεσσαλονίκη, κάθε Πέμπτη, από τίς 9.00 ἕως τίς 14.00, στό χῶρο τῶν ἑξωτερικῶν ἱατρείων τῆς Ψυχιατρικῆς Κλινικῆς Παιδιῶν καί Ἑφήβων τοῦ Ἱπποκρατείου Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης (τηλ. 2310 892417), καί ἡ Ἑλληνική Ἑταιρεία Μελέτης τῆς Διαταραχῆς στό Διαδίκτυο, πού λειτουργεῖ στή Λάρισα, Καραϊσκάκη 60 (τηλ. 2410 549690,

www.hasiad.gr, e-mail: information@hasiad.gr).

Τέλος, γιά καταγγελίες σχετικά μέ τό διαδίκτυο λειτουργεῖ ἡ SafeLine, ἡ Ἑλληνική Ἀνοικτή Γραμμή γιά τό παράνομο περιεχόμενο στό Διαδίκτυο. Εἶναι μιá από τίς δράσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Ἀσφαλοῦς Διαδικτύου καί δέχεται καταγγελίες γιά περιεχόμενο, πού έντοπίζεται στό διαδίκτυο καί περιέχει εἰκόνες κακοποίησης παιδιῶν σέ ὁποιοδήποτε σημείο τοῦ κόσμου, ρατσιστικό καί ξενοφοβικό ὕλικό, πού παραβαίνει τήν ἑλληνική νομοθεσία, καί ὅτιδήποτε ἄλλο παράνομο. Οἱ καταγγελίες γίνονται τηλεφωνικά, από Δευτέρα ἕως Παρασκευή, από τίς 9.00 ἕως τίς 16.00, στό τηλ. 2811 391615, ἢ ἠλεκτρονικά στό www.safeline.gr καί τό e-mail: report@safeline.gr.

Ἀκόμη, καταγγελίες δέχεται καί ἡ Ἑλληνική Ἀστυνομία, μέ τό Τμήμα Δίωξης Ἡλεκτρονικοῦ Ἑγκλήματος Ἀθηνῶν (Λεωφ. Ἀλεξάνδρας 173, Ἀθήνα, τηλ. 210 6476464, 6476000, e-mail: ccu@ath.forthnet.gr) καί τό Τμήμα Δίωξης Ἡλεκτρονικοῦ Ἑγκλήματος Θεσσαλονίκης (Μοναστηρίου 326, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 388370(-5), 388000, e-mail: info@cybercrime.gr).

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΔΙΑΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γιά ἄλλη μιá φορά τά τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια γιά τήν «ἀναθεώρηση» τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας. Στήν ἀρχή εἶχαμε τό περιώνυμο σχολικό ἐγχειρίδιο τῆς ΣΤ΄ Δη-

μοτικού, στο όποιο ή καταστροφή της Σμύρνης εγγράφετο επί τό κομψότερον «συνωστισμός». Τώρα είναι ή σειρά ενός μεγάλου τηλεοπτικού σταθμού νά «άποδομήση» τήν επανάστασι τοῦ 1821 καί νά μᾶς «ἀνοίξη τά μάτια». Κεντρικός παρουσιαστής τῶν δραματοποιημένων ντοκυμανταίρ εἶναι, κατὰ τίς πληροφορίες πού διέρρευσαν στό διαδίκτυο, συγγραφεύς, διορισμένος ὡς Ἀντιπρόεδρος στό Ἐθνικό Κέντρο Βιβλίου, χωρίς νά ἔχη λάβη τό πτυχίο ἀπό τίς σπουδές του καί χωρίς νά ἔχη ὑπηρετήσῃ τήν στρατιωτική του θητεία (ἀπαλλαγμένος μέ ιατρική γνωμάτευσι γιά ψυχολογικά προβλήματα!). Αὐτός ὁ ἄνθρωπος μέ ὕψος πολλῶν καρδιναλίων μᾶς διδάσκει τήν ἀληθινή ἱστορία τοῦ 1821, συνεπικουρούμενος ἀπό σοβαροφανεῖς ἱστορικούς ἐπιστήμονες.

Ὅλα τά ἐπεισόδια τῆς σειρᾶς βρίθουν ἀπό ἀνακρίβειες, ἀναλήθειες καί τό χειρότερο ὅλων ἀπό μία διάθεσι ἀποδομήσεως τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Πρόσωπα καί γεγονότα ἀμφισβητοῦνται ἢ διασύρονται, χωρίς νά αἰσθάνονται οἱ ὑπεύθυνοι τῆς σειρᾶς τήν ὑποχρέωσι νά τεκμηριώσουν τίς ἀπόψεις τους μέ ἱστορικές ἀποδείξεις καί μνημεῖα. Ὅλες, μάλιστα, τίς ἀντιδράσεις τίς θεωροῦν ὡς προϊόντα ἰδεολογικοπολιτικῶν μύθων καί ἐμμονῶν προσκολήσεως σέ ἓνα ἐξωραϊσμένο παρελθόν.

Στήν πρόκλησι τοῦ ἔσμου τῶν διαστρεβλώσεων καί ἀναληθειῶν τῆς τηλεοπτικῆς σειρᾶς ἀντέδρασαν πολλοί πολῖτες καί ἱστορικοί ἐπιστήμονες. Στήν ἱστοσελίδα <http://www.antibaro.gr/>, ἢ ὁποῖα εἶχε πρωτοστατήσῃ καί ἐ-

ναντίον τοῦ σχολικοῦ ἐγχειριδίου τῆς ΣΤ΄ Δημοτικοῦ, ἀναρτήθηκαν πλῆθος δημοσιεύσεων μέ ἐπιχειρήματα ἐναντίον τῶν διαστρεβλωτικῶν ἐκπομπῶν, καθὼς καί δύο (μέχρι στιγμῆς) βίντεο μέ ἀντίκρουσι τῶν δύο μεγάλων ψευδῶν τῆς σειρᾶς, ὅτι: α) δέν ἐγινε ἡ ἑναρξίς τῆς Ἐπαναστάσεως στήν Ἀγία Λαύρα μέ τήν συμμετοχή τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καί β) ὅτι τό κρυφό σχολεῖο ἦταν μῦθος καί ἡ παιδεία τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἦταν ἐλεύθερος καί μὴ διωκομένη ἀπό τοὺς κατακτητές τους. Καί τά δύο αὐτά βίντεο κονιορτοποιοῦν τίς ἀπόψεις τῶν δημιουργῶν τῆς τηλεοπτικῆς σειρᾶς μέ τεκμηρίωσι σέ δεκάδες μαρτυριῶν συγγραφῶν συγχρόνων ἢ ὀλίγο μεταγενεστέρων ἀπό τά γεγονότα στά ὁποῖα ἀναφέρονται. Ἀξίζει τό ὑλικό αὐτό νά χρησιμοποιηθῇ ἀπό ὅλους τοὺς ἐνεργοὺς πολῖτες πρὸς ἀντίκρουσι τῶν ἰδεολογικῶν συκοφαντιῶν καί ἀναληθειῶν τῆς τηλεοπτικῆς σειρᾶς.

Στήν ἐφημερίδα τοῦ ἰδίου συγκροτήματος Τύπου μέ τόν τηλεοπτικό σταθμό, ἔγκριτος δημοσιογράφος ἀσχολουμένη μέ τό πολιτιστικό ρεπορτάζ ἀφοῦ κάνει μία ἀναφορά στίς ἐλάχιστες κινηματογραφικὲς ταινίες, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στά γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 («Οἱ Σουλιῶτες», τοῦ Δ. Παπακωνσταντῆ (1972), «Ὁ Παπαφλέσσας» τοῦ Ἐρ. Ἀνδρέου, τὰ «Σαράντα παλληκάρια» τοῦ Γ. Πετρίδη (1961), «Ἡ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου» τοῦ Δ. Δούκα (1965), «Ἡ κυρά Φροσύνη καί ὁ Ἀλή Πασάς» τοῦ Γρ. Γρηγορίου (1959) γνωστή καί ὡς «Λίμνη τῶν στενα-

γμῶν», «Μπαίρον, μπαλάντα γιά ἓνα δαίμονα» τοῦ Νίκου Κούνδουρου), συνεχίζει: «Τί ἐμπόδισε τήν κινηματογραφική εἰκονοποιία αὐτῆς τῆς περιόδου; Δέν εἶναι ἀσφαλῶς μόνο τό ἀποθαρρυντικό κόστος τῆς παραγωγῆς (λόγω σκηνικῶν, κοστουμιῶν, κομπάρσων). Ἰδεολογική ἀγκύλωση ἢ ἀπλῶς ἀμηχανία; Μήπως ἡ ἐκπαιδευτική διαδικασία εἶχε ἤδη ἀποδώσει τοὺς καρπούς της καί στοὺς Ἑλληνες σκηνοθέτες, πού ἀντιμετώπιζαν τό 1821 ὡς θέμα ἐξαντλημένο, ἀποχυμωμένο, ἀποχρωματισμένο ἀπό κάθε ἀμφισβόλῃ ἢ ἀμφισβήτηση; Πόσοι θά ἐνδιαφέρονταν νά ἀναπαράγουν μιὰ — τήν ἴδια — ἐποποιία;» (*Καθημερινή* 27.2.2011). Ἡ ἀποψὶς τῆς δημοσιογράφου δέν εὐσταθεῖ· στήν Ἑλλάδα, μετὰ τό τέλος τοῦ λεγομένου ἐμφυλίου πολέμου στά γράμματα καί στίς τέχνες ἐκυριάρχησαν οἱ ἡττηθέντες. καί αὐτοὶ ἐμονοπώλησαν τήν «προοδευτικότητα», τήν «καλλιτεχνία» καί τήν «ἱστορία» μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. (Μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐμφανίζονται δειλά καί ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁρμώμενα νέα πρόσωπα ἱστορικῶν, τὰ ὁποῖα θέτουν ὑπὸ ἀμφισβήτησι τήν μονόπλευρο ἐξιστόρησι καί ἐρμηνεία τῶν γεγονότων τῆς ἀριστερῆς ἱστο-

ριογραφίας). Τό ἴδιο συνέβαινε καί στὸν κινηματογράφο. Δεκάδες ταινίες ἔχουν ἀσχοληθῇ μέ τοὺς ἡττημένους τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀλλὰ ἐλάχιστα μέ ἡρωικά ἀναστήματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Τό 1821 εἶχε τεθῇ στό περιθώριο γιατί δέν ἔλεγε τίποτα στοὺς «κουλτουριάρηδες» σκηνοθέτες τῆς πατρίδος μας. Αὐτοὶ ἡσχολοῦντο μέ ἄλλα πιό σημαντικά γι' αὐτοὺς θέματα. Ἐάν ἄλλοι λαοὶ εἶχαν τήν δική μας τόσον πλουσία Ἱστορία θά παρήγαγαν δεκάδες ταινίες κάθε χρόνο, διαδίδοντας τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων τους σέ ὁλόκληρο τὴν ὑφήλιο. Δυστυχῶς, ἐμεῖς, ὄχι μόνον τὰ ἀγνοοῦμε, ἀλλὰ τὰ συκοφαντοῦμε καί τὰ διαστρέφομε.

Φαίνεται πὺς μόνον λαϊκοὶ ἄνθρωποι, ὅπως ὁ ζωγράφος Θεόφιλος, ὁ ὁποῖος ἐνεδύετο καθημερινῶς μέ τήν παραδοσιακὴ φουστανέλλα καί στίς μεγάλες ἐορτές ὡς Μέγας Ἀλέξανδρος, εἶχαν διατηρήσει ἐντὸς τους αὐτόν τόν θαυμασμό πρὸς τοὺς ἡρωικοὺς προγόνους μας, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν «γιά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστι τήν ἀγία καί τῆς πατρίδος τήν ἐλευθερία»!

Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τήν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανική Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδός Καρύτη 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Ἐκδότης καί Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Ὑπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Ἀθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμὴ τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Ἐτήσια συνδρομή, Ἑσωτερικοῦ ΕΥΡΩ 15, Ἐξωτερικοῦ ΕΥΡΩ 30. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει εἰς αὐτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύῃ ἢ νά συντέμνῃ κατὰ τήν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μή, δέν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαί ἐντύπων ἐν γένει καί διθλοκρυσίαί δέν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἀπρίλιος 2011

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφοροῦν:

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ

Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΡΑΞΕΝΟ

ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ

Σκηνές καὶ χρονογραφήματα.

*

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΑΛΑΙΟΥ

ΕΛΠΙΔΑΣ ΧΑΜΟΓΕΛΑ

Χαριτωμένη ποιητική συλλογή.

*

ΕΛ. Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ

ΟΤΑΝ Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ

ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ἡ γέννηση καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς πολυφωνικῆς
θρησκευτικῆς μουσικῆς στὴν Εὐρώπη.

*

Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑ

Η ΣΥΓΧΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ

ΚΑΙ Η ΔΙΕΞΟΔΟΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΕΠΑΝΕΞΕΔΟΘΗ

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

᾽Εκδοση Ὀγδόη

᾽Εκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210.32.21.283